

บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.

2535

THE ROLE OF THE THAILAND PESTICIDE ALERT NETWORK (Thai-PAN) IN PUSHING FOR PARAQUAT, CHLORPYRIFOS, AND GLYPHOSATE TO BE CLASSIFIED AS TYPE 4

จักรพันธ์ ศรีแก้ว

บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต
คลอริไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.

2535

ปริญญาโทนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการสาธารณะ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2566
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

THE ROLE OF THE THAILAND PESTICIDE ALERT NETWORK (Thai-PAN) IN PUSHING
FOR PARAQUAT, CHLORPYRIFOS, AND GLYPHOSATE TO BE CLASSIFIED AS TYPE 4
HAZARDOUS SUBSTANCES ACCORDING TO THE HAZARDOUS SUBSTANCES ACT

B.E. 2535

JAKKAPAN SRIGAEW

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
(Public Policy and Management)

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

2023

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

ของ

จักรพันธ์ ศรีแก้ว

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการสาธารณะ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์จัตตราชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาโนชญ์ อารีย์)	(อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุทธิกานต์ มีจั่น)
..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(อาจารย์ ดร.กัลยา แซ่อั้ง)	(รองศาสตราจารย์ ดร.จุลศักดิ์ ชาญณรงค์)

ชื่อเรื่อง	บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535
ผู้วิจัย	จักรพันธ์ ศรีแก้ว
ปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2566
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มาโนชญ์ อารีย์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ ดร. กัลยา แซ่ฮั่ง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 2) เพื่อศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) และระหว่างเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับองค์กรเครือข่ายภายนอก ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 2) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 3) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ ผลการศึกษาพบว่า 1) มีบทบาทในการเจรจาต่อรองและกดดันรัฐบาลโดยใช้ยุทธศาสตร์ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” โดยการสร้างความรู้จริง มีการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยยุทธการป่าล้อมเมือง และมีการใช้อำนาจทางการเมืองผ่านพรรคฝ่ายค้านและพรรคฝ่ายรัฐบาล 2) พบว่า มีภาระระดมทรัพยากรด้านข้อมูล ด้านวัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยใช้ทุนส่วนตัวของสมาชิกภายในและภายนอกเครือข่าย และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากมูลนิธิวิธีวิถีและ สสส. 3) พบว่า ผู้ค้าสารเคมีได้กดดันรัฐบาลให้เลื่อนการแบนสารเคมีและรัฐบาลไม่มีนโยบายที่ชัดเจนด้านความปลอดภัยในระบบเกษตรและระบบอาหารของประเทศ

คำสำคัญ : เครือข่าย, บทบาท, การระดมทรัพยากร, การเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบาย

Title	THE ROLE OF THE THAILAND PESTICIDE ALERT NETWORK (Thai-PAN) IN PUSHING FOR PARAQUAT, CHLORPYRIFOS, AND GLYPHOSATE TO BE CLASSIFIED AS TYPE 4 HAZARDOUS SUBSTANCES ACCORDING TO THE HAZARDOUS SUBSTANCES ACT B.E. 2535
Author	JAKKAPAN SRIGAEW
Degree	MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
Academic Year	2023
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Manoch Aree
Co Advisor	Dr. Kanlaya Saeoung

The objectives of this research are follows: (1) to study the role of the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) in advocating for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to be classified as Hazardous Substances Type 4 under the Hazardous Substance Act B.E. 2535; (2) to examine the strategies for mobilizing resources within the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) and between the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) and external network organizations to advocate for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to be classified as Hazardous Substances Type 4 under the Hazardous Substance Act B.E. 2535 (3) to investigate the problems and obstacles faced by the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) during the advocacy process for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to be classified as Hazardous Substances Type 4 under the Hazardous Substance Act B.E. 2535 by using qualitative research and document research. The documents used for data collection and analysis included document analysis and in-depth interviews. The main informants were volunteer group from non-profit organizations, volunteer group from university organizations and volunteer group from government agency organizations. The study found the following: (1) playing a role in negotiating and pressuring the government using the "Triangle Ascending the Mountain" strategy. This involves creating genuine awareness, mobilizing social movements through urban environmental strategies, and utilizing political power through opposition and ruling party factions; (2) resources in terms of data, materials, and equipment have been mobilized using both internal and external funds from network members. Additionally, financial support has been received from the Bioresource Foundation and Thai Health Promotion Foundation; (3) chemical traders have pressured the government to postpone the ban on chemicals, and the government lacks clear policies on safety in the country's agricultural and food systems.

Keyword : Network, Roles, Resource Mobilization, Politics in Policy-Making Process

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณในความเมตตาของ สมเด็จพระญาณวชิโรดม วิ. (หลวงพ่อวิริยงค์ สิริวิสุทธิ) เจ้าอาวาสวัดธรรมมงคลเถาบุญญนนทวิหาร ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ ขอเจริญพรขอบคุณเป็นอย่างสูง คือ อาจารย์ ผศ.ดร. มาโนชญ์ อารีย์ ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และขอขอบคุณ อาจารย์ ดร. กัลยา แซ่อึ้ง ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม คอยควบคุมปริญญาานิพนธ์คอยดูแลเอาใจใส่ คอยสร้างแรงบันดาลใจตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และสละเวลาพิจารณาตรวจสอบปริญญาานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอเจริญพรขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. จุลศักดิ์ ชาญณรงค์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชญา นักพ่อน ที่ให้คำแนะนำด้วยดีเสมอมา เสริมความรู้ทางวิชาการอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนในครั้งนี้ อีกทั้งขอเจริญพรขอบคุณ เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) และสมาชิกภายในเครือข่ายทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและให้การต้อนรับเป็นอย่างดีในการลงพื้นที่ ทำयนี้ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและสาขาวิชานโยบายและการจัดการสาธารณะ ที่ได้มีหลักสูตรให้ได้ศึกษา ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพมีอาจารย์ผู้สอนมากด้วยความรู้และความสามารถ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จักรพันธ์ ศรีแก้ว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญรูปภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	10
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ.....	13
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ.....	21
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย.....	24
2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการระดมทรัพยากร.....	29
2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)	35
2.7 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา	37

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	40
3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	40
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	40
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	40
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	42
4.1 บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันนโยบายให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติ วัตถุอันตราย พ.ศ. 2535.....	42
4.2 บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในกระบวนการกำหนด นโยบายให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซตเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตาม พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535.....	50
4.3. การระดมทรัพยากรจากสมาชิกของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)	52
4.4 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้น ระหว่างการผลักดันนโยบายให้พาราควอต, คลอร์ไพริฟอส, และไกลโฟเซต, เป็นวัตถุ อันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535.....	54
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	57
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	57
5.2 อภิปรายผลการศึกษา.....	60
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	65
บรรณานุกรม.....	67
ประวัติผู้เขียน.....	71

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 ภาพประกอบ 1 แผนภาพ หลักยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเข็มนาฬิกา.....45

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลาดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทยเกิดขึ้นหลังมีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1) ที่สนับสนุนการทำเกษตรเชิงเดี่ยวในรูปแบบอุตสาหกรรมในช่วงปฏิวัติเขียว (The Green Revolution) นับตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา การปฏิวัติเขียวเป็นการทำเกษตรสมัยใหม่ (Conventional Agriculture) หรือเกษตรกรรมเคมี (Chemical Agriculture) ที่เน้นไปที่การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้ได้จำนวนการผลิตที่มากขึ้น โดยการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อให้ตอบสนองต่อการใช้ปุ๋ยเคมี มีการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานมนุษย์และสัตว์ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและทำงานได้ในปริมาณพื้นที่ที่มากขึ้น จนถึงที่สุดต้องมีการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืช แมลง และโรคพืชต่าง ๆ มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในการปรับปรุงพันธุ์พืช ทำให้พืชพันธุ์ที่ปลูกมีความอ่อนแอต่อโรคและแมลง ยุคปฏิวัติเขียวเป็นยุคที่คนไทยต้องการผลผลิตจากพืชผลทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง เนื่องจากเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของไทยเรตกต่ำอย่างมาก ประเทศไทยจึงได้เปิดประเทศเพื่อทำการค้ากับพ่อค้าต่างชาติ มีการสนับสนุนให้ใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ยาเคมีและใช้เครื่องจักรในการเกษตรกันอย่างเต็มที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น โดยไม่สนใจผลเสียที่จะเกิดตามมา ซึ่งทำให้เกษตรกรเสพติดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจนทำให้เกิดเป็นปัญหามาจนถึงทุกวันนี้ (ตุ๊ แสนฤทธิ์, 2558)

จากพฤติกรรมการเสพติดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ส่งผลให้ผู้ประกอบการคนไทยดำเนินธุรกิจปุ๋ยเคมีควบคู่กับการเป็นตัวแทนจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากบริษัทข้ามชาติ เมื่อตลาดเติบโตขึ้นจึงมีการลงทุนของบริษัทข้ามชาติมาตั้งสาขาของตนเองในประเทศไทย ส่งผลให้ในช่วงศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยมีการใช้วัตถุอันตรายหรือสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ทั้งแมลงและวัชพืช) นับเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2558 ตลาดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทย มีการนำเข้าพาราควอต 30.44 ล้าน กก. มูลค่า 2,692 ล้านบาท ไกลโฟเซตนำเข้ามากที่สุดอยู่ที่ 58.07 ล้าน กก. มูลค่า 3,083 ล้านบาท และคลอร์ไพริฟอส 1.9 ล้าน กก. มูลค่า 328 ล้านบาท ซึ่ง 3 สารเคมีนี้เป็นสารเคมีที่อันตราย มีความเป็นพิษสูงและตกค้างในผัก ผลไม้ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้สารเคมี 3 ชนิดนี้ ในปี 2558 ถูกจัดเป็นวัตถุอันตรายที่มีการนำเข้ามากที่สุดเป็น 10 อันดับแรก ที่ถูกนำมาใช้ในภาคการเกษตร (Thaireform, 2560)

ประกอบกับการรายงานผลการเฝ้าระวังผักและผลไม้ปนเปื้อนสารเคมีในปี 2559 พบผักผลไม้มีสารพิษตกค้างเกินมาตรฐาน (MRL) 56% (เกินครึ่งของตัวอย่าง) และผลการตรวจผักที่ได้รับตรารับรองจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พบสารพิษตกค้างเป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยฉลากสินค้า Q พบการตกค้างเกินมาตรฐาน 16 จาก 26 ตัวอย่างหรือ 61.5% ผักและผลไม้ที่มีตรารับรอง Organic Thailand ซึ่งกำกับดูแลโดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติพบสารพิษตกค้างเกินค่า MRL 2 จาก 10 ตัวอย่าง ส่วนตรารับรองอินทรีย์อื่นพบใกล้เคียงกัน คือพบ 2 จาก 9 ตัวอย่าง โดยเจอสารพิษต้องห้ามที่ถูกแบนแล้วและไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนปนเปื้อนเกือบ 20% ของตัวอย่างทั้งหมด ส่งผลให้ทางเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เรียกร้องให้รัฐบาลหยิบยกประเด็นความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้กลายเป็นวาระสำคัญของประเทศ อีกทั้งยังเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิรูประบบรับรองมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) อย่างเร่งด่วน รวมทั้งยุติความพยายามในการผลักดันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์โดยทันที เพราะไม่สามารถแสดงให้เห็นว่าจะทำให้ตรารับรองที่หน่วยงานกำกับดูแลอยู่มีความปลอดภัยไปกว่าสินค้าทั่วไปในท้องตลาดได้ แต่อย่างไรก็ตาม (เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, 2559) ต่อมาเมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน ปี 2560 เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) แถลงผลการเฝ้าระวังสารเคมีกำจัดศัตรูพืชประจำปี 2560 พบมากกว่าครึ่งหนึ่งของผักและผลไม้มีสารกำจัดวัชพืชตกค้างเกินค่ามาตรฐานถึง 46% โดยส่วนใหญ่เป็นพาราควอต ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขเสนอให้แบนและไม่ให้มีการต่อทะเบียน โดยผลการตรวจพบพาราควอตตกค้างในระดับเกินมาตรฐานสูงถึง 38 ตัวอย่าง จาก 76 ตัวอย่างที่ส่งตรวจ รองลงมาคือไกลโฟเซต ตรวจพบ 6 ตัวอย่าง จาก 76 ตัวอย่าง

สถานการณ์สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปัจจุบัน ประเทศไทยนำเข้าสารทั้งสามชนิดนี้เพื่อใช้ในเกษตรกรรมรวมกันเฉลี่ยปีละกว่า 70,000 ตัน ยิ่งช่วงปี 2560 ที่กระแสเรียกร้องให้มีการ 'แบน' ดังขึ้นเรื่อย ๆ เฉพาะสารพาราควอต ผู้ค้านำเข้าสูงถึง 44,501 ตัน คลอร์ไพริฟอส ประมาณ 3,320 ตัน มากขึ้นเกือบ 40 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่นำเข้าไกลโฟเซต 59,850 ตัน และ นพ.ดนัย ธีวันดา รองอธิบดีกรมอนามัย กล่าวว่า จากข้อมูลในปี 2560 พบว่ามีการนำเข้าวัตถุอันตรายทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นจากปี 2559 ถึง 3.74 หมื่นตัน ขณะเดียวกันเมื่อย้อนกลับไปดูข้อมูลผู้มีงานทำในปี 2561 พบว่ามีทั้งหมด 38.3 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นแรงงานนอกระบบ 21.2 ล้านคน และมากกว่าครึ่ง หรือประมาณ 11.7 ล้านคนทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม คนเหล่านี้ถ้าไม่มีความรู้เรื่องการจัดการสารเคมี ก็สุ่มเสี่ยงที่จะทำให้พวกเขาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเคมีทางการเกษตรที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย อย่างสถานการณ์การใช้สารเคมีทางการเกษตรในปี 2563 พบครัวเรือนที่

ยังคงใช้สารเคมีทางการเกษตรจำนวน 677,522 ครั้วเรือน หรือร้อยละ 25.60 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้สร้างผลกระทบต่อร่างกายของผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสารเคมีทางการเกษตร 3 ชนิดที่มีการพูดถึงอย่างกว้างขวาง ได้แก่ พาราควอต คลอไพริฟอส และไกลโฟเซต (ประชุมวิชาการเพื่อเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, 2563)

สภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ในปัจจุบันพบปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นปัญหาใหญ่และรุนแรงมากของสังคมไทย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสังคมไทยยังขาดความตระหนักร่วมกัน โดยเฉพาะผลกระทบต่อเกษตรกรและประชาชนทั่วไป โดยพบว่าข้อมูลผู้ป่วยในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติในแต่ละปี มีประชาชนจำนวนมากที่ต้องเข้ารับการรักษาโดยมีสาเหตุจากการได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยในช่วงปี 2559 มีผู้ป่วยจำนวน 4,876 ราย เสียชีวิต 606 ราย เบิกจ่ายค่ารักษา 22.19 ล้านบาท ปี 2560 มีผู้ป่วย 4,916 ราย เสียชีวิต 579 ราย เบิกจ่ายค่ารักษา 21.85 ล้านบาท และในปี 2561 มีผู้ป่วย 4,736 ราย เสียชีวิต 601 ราย เบิกจ่ายค่ารักษา 21.78 ล้านบาท จะเห็นได้ว่างบประมาณที่ใช้เป็นค่ารักษาพยาบาลในแต่ละปีมากกว่า 20 ล้านบาท ไม่รวมผู้ป่วยในสิทธิรักษาพยาบาลอื่น ๆ ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผลกระทบของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เกิดขึ้น โดยถือเป็นข้อมูลเชิงรูปธรรม นอกจากนี้ยังมีความสูญเสียจากการเสียโอกาสการทำงานของเกษตรกรที่ต้องเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาล ซึ่งส่วนมากล้วนเป็นกำลังหลักของครอบครัว และความสูญเสียที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนในอนาคต (สำนักงานหลักประกันสุขภาพ, 2563)

ส่งผลให้เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการจากองค์กรมหาวิทยาลัย องค์กรหน่วยงานภาครัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ด้านการเกษตรและการคุ้มครองผู้บริโภค และกลุ่มเกษตรกรที่ตระหนักถึงความอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่ทำงานติดตามปัญหาเรื่องสารเคมีมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเฝ้ามองประเด็นสารเคมีที่เป็นประเด็นของสภาพแวดล้อมทางนโยบายทางเศรษฐกิจที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของเกษตรยั่งยืน และความปลอดภัยของผู้บริโภค เพราะฉะนั้นการใช้สารเคมี ผลประโยชน์ของสารเคมีจึงเป็นอุปสรรค โดยเฉพาะปัญหาพิษภัยของสารพาราควอต คลอไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นสภาพแวดล้อมทางนโยบายที่ไม่เอื้อต่อการขยายตัวของเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย และอาหารปลอดภัยของผู้บริโภค ปัญหาความเป็นพิษภัยร้ายแรงการตกค้างของสารเคมี 3 ชนิดนี้ในผักและผลไม้ และพื้นที่ทางการเกษตรโดยเฉพาะเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีเหล่านี้มีจำนวนผู้เจ็บป่วยเพิ่มมากขึ้นทุกปี เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) จึงได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาระดับชาติ โดยการสร้างการรับรู้ให้กับสังคม โดยการเผยแพร่งานวิจัย

บทความวิชาการ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป ให้ความรู้แก่เกษตรกรและได้เสนอแนวนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความอันตรายและความเป็นพิษภัยร้ายแรงของสารเคมี 3 ชนิดนี้กับ รัฐบาล และได้เรียกร้องให้รัฐบาลหยุดยั้งประเด็นความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้เป็น วาระนโยบายที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในช่วงปี 2559 หลังจากเครือข่ายเตือนภัยสารเคมี กำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้มีการสุ่มตรวจผักและผลไม้ พบว่าเกินครึ่งหนึ่งของผักผลไม้มีสารพิษ ตกค้างเกินค่ามาตรฐาน ในขณะที่ข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขอยู่ประมาณ ไม่เกิน 10% ส่งผลให้ รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น ได้เชิญเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เข้าไปให้ข้อมูลเกี่ยวกับสารเคมี 3 ชนิดนี้ เป็นโอกาสที่ดีที่ได้นำเสนอเรื่องราวสารเคมีที่มี อันตรายร้ายแรงและได้เสนอให้แบน 3 สารเคมีนี้ได้แก่ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 นำมาซึ่งการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนปัญหาการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีความ เสี่ยงสูงในต้นปี 2560 โดยที่ประชุมของกระทรวงสาธารณสุข ได้ร่วมกับอีก 3 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวง อุตสาหกรรม ได้เข้าร่วมฟังประเด็นปัญหาและข้อเสนอทางนโยบายเพื่อแก้ปัญหาสารเคมี 3 ชนิดนี้ จึงมีมติออกประกาศยกเลิกการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช 2 ชนิด คือ พาราควอตและคลอร์ไพริฟอส ภายในปี 2562 โดยระหว่างนี้ไม่อนุญาตให้มีการต่อทะเบียนและขึ้นทะเบียนเพิ่ม และภายในเดือน ธันวาคมปี 2561 ต้องยุติการนำเข้าทั้งสองตัว ส่วนไกลโฟเซตนั้นให้จำกัดการและกำหนดเพดาน ปริมาณการนำเข้าให้สอดคล้องกับพื้นที่อนุญาตให้ใช้ ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคมปี 2561 คณะกรรมการวัตถุอันตรายมีมติไม่ยกเลิกการใช้สารเคมีทั้ง 3 ชนิด โดยให้กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการร่างแผนการจำกัดการใช้สารเคมีทั้ง 3 ชนิด ส่งผลให้เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัด ศัตรูพืช (Thai-PAN) พร้อมเครือข่ายสนับสนุนการแบน 686 องค์กร ชุมนุมหน้าทำเนียบพร้อมยื่น หนังสือถึงนายกรัฐมนตรีและยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดต่าง ๆ มากกว่า 50 จังหวัด ส่งผลให้ในเดือนกรกฎาคม ปี 2561 นายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไข ปัญหาสารเคมีทั้ง 3 ชนิดนี้ เพื่อศึกษาข้อมูลทางวิชาการเพิ่มเติม ในเวลาต่อมาวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ปี 2562 คณะกรรมการวัตถุอันตรายลงมติลับ ไม่แบน 3 สารเคมี พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และ ไกลโฟเซต ส่งผลให้เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เข้ายื่นหนังสือเพื่อ สนับสนุนให้มีการแบนสารเคมีทั้ง 3 ชนิดนี้ ต่อนาง มณัญญา ไทยเศรษฐ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ปี 2562 คณะกรรมการ วัตถุอันตรายมีมติเอกฉันท์ให้เลื่อนการแบน พาราควอตและคลอร์ไพริฟอสออกไปเป็นวันที่ 1

มิถุนายน ปี 2563 และยกเลิกการแบนโทรไฟเซตเป็นจำกัดการใช้แทน (เครือข่ายเดือนภัยสารเคมี กำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) , 2561) ในวันที่ 28 เมษายน ปี 2563 เครือข่ายเดือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) พร้อมเครือข่ายสนับสนุนให้มีการจำนวน 686 องค์กร ยื่นหนังสือถึง นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ประธาณคณะกรรมการวัตถุอันตราย เพื่อคัดค้านเลื่อนแบนพาราควอต และคลอร์ไพริฟอส โดยกล่าวว่าข้ออ้างการขอเลื่อนฟังไม่ขึ้น เป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทสารเคมี ข้ำเติมปัญหาสุขภาพประชาชน ส่งผลให้ในวันที่ 15 พฤษภาคม ปี 2563 กระทรวงอุตสาหกรรมออกประกาศ เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) กำหนดให้พาราควอตและคลอร์ไพริฟอส เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก นำผ่านหรือมีไว้ในครอบครอง ระบุประกาศนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่ 1 มิ.ย.ปี 2563 เป็นต้นไป (บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ.ศ. 2563, 2563)

จะเห็นได้ว่าจากสภาพการณ์ข้างต้น บริบทของการกำหนดนโยบายสาธารณะในปัจจุบัน ได้มีเงื่อนไขของสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น อีกทั้งเพราะการปรับเปลี่ยนบริบทของการบริหารงานภาครัฐเข้าสู่ระบบอภิบาล (Governance) ทำให้กระบวนการนโยบายมีผู้แสดงและความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้ภาครัฐเองต้องหันมาให้ความสนใจต่อการตอบสนองต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะความตระหนักถึงสภาวะที่ต้องพึ่งพา หน่วยงานต่างๆ ในสังคม ในการให้บริการสาธารณะและการแก้ไขปัญหาสังคม พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองทำให้เกิดเครือข่ายนโยบายในลักษณะต่าง ๆ ขึ้น พร้อมกับความต้องการข้อมูลและความรู้ ในการใช้ป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการวิเคราะห์ปัญหาและทางเลือกนโยบายสังคม ในลักษณะของการเมืองภาคพลเมือง เป็นการเมืองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติได้และนำไปสู่พฤติกรรมของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้ อย่างเหมาะสม (Jantawan, 2016)

ประเด็นความสำเร็จนี้ ส่งผลให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาบทบาทและวิธีการในการระดมทรัพยากร และศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่พบ ในการผลักดันเรียกร้องในครั้งนี้ของเครือข่ายเดือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ต่อการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ให้เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ตลอดจนการนำเอาทฤษฎีการระดมทรัพยากร มาใช้อธิบายวิธีการระดมทรัพยากร มีการนำเอาทฤษฎีบทบาท มาประกอบการอธิบายบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายของเครือข่ายเดือนภัย

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เข้าไปมีบทบาทในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ให้เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ประเด็นการเรียกร้องผลักดันสารเคมีนี้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีแนวคิดร่วมกันในผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ให้เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าว เพื่อเป็นรูปแบบให้กับเครือข่ายอื่น ๆ ที่เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องผลักดันให้เกิดนโยบายในลักษณะเดียวกันนี้อีกด้วย

1.2 คำถามการวิจัย

1) เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีบทบาทอย่างไรในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 จนส่งผลให้รัฐบาลได้ตัดสินใจตามข้อเรียกร้องของทางเครือข่าย นำมาสู่การกำหนดให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต ให้เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

2) เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีวิธีการระดมทรัพยากรอย่างไรในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 จนส่งผลให้รัฐบาลได้ตัดสินใจตามข้อเรียกร้องของทางเครือข่าย นำมาสู่การกำหนดให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ให้เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

3) เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในช่วงระหว่างการต่อสู้การผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ทางเครือข่ายพบเจอปัญหาและอุปสรรคในด้านใดบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

2) เพื่อศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) และระหว่างเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับองค์กรเครือข่าย

ภายนอก ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) มุ่งศึกษาบทบาทการดำเนินงานของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 โดยมุ่งศึกษาไปที่บทบาททางการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบาย ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใน 4 บทบาท ได้แก่ 1. บทบาทในการเจรจาต่อรอง 2. บทบาทกดดัน 3. บทบาทประนีประนอม 4. บทบาทประสานประโยชน์ ซึ่งทางเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการกำหนดนโยบาย โดยเริ่มต้นตั้งแต่ 1. ขั้นกำหนดวาระนโยบาย 2. ขั้นก่อรูปข้อเสนอนโยบาย 3. ขั้นตัดสินใจนโยบาย 4. ขั้นติดตามกระบวนการ

2) มุ่งศึกษาวิธีการระดมทรัพยากรของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) โดยมุ่งศึกษาไปที่ วิธีการที่เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใช้ในการระดมทรัพยากรทั้งจากสมาชิกภายในของเครือข่าย และองค์ภายนอก โดยครอบคลุมทรัพยากรสำคัญที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรที่เป็นนามธรรม ได้แก่ การผนึกกำลังและความเข้มแข็งสมาชิกภายในเครือข่าย ความรู้ความเข้าใจที่น้ำหนึ่งใจเดียวกัน และการมีอัตลักษณ์ของเครือข่าย

3) มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัด

ศัตรूपิซ (Thai-PAN) ที่มีบทบาทในการผลักดันให้มีการแบน พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และ ไกลโฟเซต เป็นวัตถุประสงค์อันดับที่ 4

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา

ในการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุประสงค์อันดับที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรเพื่อเก็บข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 2) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 3) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้ศึกษามุ่งศึกษาช่วงเริ่มเข้ามามีบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุประสงค์อันดับที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ตั้งแต่ช่วงเดือนตุลาคม ปี 2559 ในช่วงที่เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)เปิดเผยผลการตรวจสอบสารพิษตกค้างรอบปีที่ 2 ประจำปี 2559 พบผักผลไม้มีสารพิษตกค้างเกินมาตรฐาน 56%(เกินครึ่งของตัวอย่าง) โดยเจอสารพิษต้องห้ามที่ถูกแบนแล้วและไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนปนเปื้อนเกือบ 20% ของตัวอย่างทั้งหมด จนถึงวันที่ 15 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย กำหนดให้พาราควอตและคลอร์ไพริฟอส เป็นวัตถุประสงค์อันดับที่ 4 และผู้ศึกษาได้กำหนดระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เดือน กันยายน พ.ศ. 2566 ไปจนถึง วันที่ 30 เดือน เมษายน พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 10 เดือน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) หมายถึง กลุ่มของนักวิชาการจากหลากหลายสาขาขององค์กรสาธารณประโยชน์ด้านการเกษตรและการคุ้มครองผู้บริโภค และกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ที่ตระหนักถึงความอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และมีพันธกิจในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีทางการเกษตรการสื่อสารสาธารณะและเตือนภัยปัญหาของสารเคมีเหล่านี้ รวมไปถึงการขับเคลื่อนทางนโยบายด้านการจัดการและควบคุมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้มีความรัดกุมยิ่งขึ้นเพื่อความปลอดภัยของเกษตรกร ผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทบาท หมายถึง การเจรจาต่อรอง การกดดัน การประนีประนอม และประสานประโยชน์ เพื่อให้รัฐบาลได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาของ พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต

เครือข่าย หมายถึง การประสานงานขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไร องค์กรภาครัฐและ องค์กรมหาวิทยาลัย ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสารเคมี และมีเป้าหมายเดียวกันในการทำงาน คือ เพื่อแก้ปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

วัตถุอันตรายชนิดที่ 4 หมายถึง วัตถุอันตรายที่มีความเป็นอันตรายหรือความเสี่ยงสูงทั้ง จากคุณสมบัติของตัวสารเองหรือจากลักษณะการใช้ หรือสารที่ห้ามใช้โดยอนุสัญญา กฎหมายจึง ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก นำผ่านหรือมีไว้ในครอบครอง

การเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมการใช้อำนาจ ทางการเมืองผ่านพรรคการเมือง ทั้งพรรคฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลที่มีแนวคิดตรงกันกับเครือข่าย ภาคประชาชน ในฐานะตัวแสดงทางการเมือง ที่ไปกดดันให้รัฐบาลตัดสินใจกำหนดให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

การระดมทรัพยากร หมายถึง การระดมชุดความรู้จากสมาชิกภายในเครือข่ายที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้าน มีประสบการณ์และทักษะสูง ได้แก่ งานวิจัย บทความวิชาการ และ ความสามัคคีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และการมีอัตลักษณ์ของเครือข่าย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) องค์กรภาคีเครือข่ายเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่น ๆ ที่มีลักษณะการดำเนินงาน คล้ายกันนี้ สามารถนำรูปแบบวิธีการในการผลักดันข้อเรียกร้องในเชิงนโยบายของเครือข่ายเตือน ภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ไปใช้หรือนำไปพัฒนารูปแบบในการต่อสู้และผลักดัน เรียกร้องในเชิงนโยบายกับรัฐบาลได้ต่อไป

2) ทำให้รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของเครือข่ายภาคประชาสังคมมากขึ้น เพราะ บริบทของการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบันเข้าสู่ระบบอภิบาล (Governance) ทำให้กระบวนการ นโยบายมีตัวแสดงและความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะความตระหนักถึงสถานะที่ ต้องพึ่งพา หน่วยงานต่าง ๆ และเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง ใน การกำหนดนโยบาย การให้บริการสาธารณะ และการแก้ปัญหาสังคม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้เป็นการนำเสนอแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ประเด็นที่สอง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ ประเด็นที่สาม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมือง ในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ประเด็นที่สี่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย ประเด็นที่ห้า แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการระดมทรัพยากร ประเด็นที่หก ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่าย เตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ประเด็นที่เจ็ด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ กรอบแนวคิดในการศึกษา ตามลำดับ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย
- 2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระดมทรัพยากร
- 2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)
- 2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 ความหมายของบทบาท

ความหมายของคำว่า บทบาท ตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า 602) ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทดังนี้ บทบาท หมายถึง การทำท่าตามบท การรำตามบท หมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

ติน ปรัชญพฤทธ์ ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้ บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ (ติน ปรัชญพฤทธ์, 2538)

ลินตัน อั่งถึงใน สุรางค์ จันทน์โอม ให้แนวความคิดที่เกี่ยวกับบทบาท ดังนี้ สถานภาพ เป็นนามธรรม หมายถึงตำแหน่ง สถานภาพเป็นสิ่งที่สำคัญในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคคลในสังคม การมีตำแหน่งสำคัญไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะปฏิบัติหน้าที่ได้ตามบทบาท อย่างเต็มที่เสมอไป มีหลายปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลที่มีตำแหน่ง เช่น

บุคลิกภาพของบุคคลนั้น สังคมที่เขาอยู่อย่างเช่นวัฒนธรรมและประเพณี จึงทำให้บางคนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีตามบทบาท ในขณะที่บางคนอาจไม่สามารถทำได้เพราะขัดแย้งในบทบาท ดังนั้น การมีตำแหน่งสำคัญไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามบทบาทอย่างเต็มที่เสมอไป แต่จำเป็นต้องพิจารณาหลายปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลนั้นด้วย (สุรางค์ จันทน์เอม, 2529)

พัทยา สายหู ได้กล่าวถึง บทบาท ไว้ดังนี้ ทุกคนที่ได้รับสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นผลจากวิธีใด และเป็นสถานภาพแบบใด จะต้องรับบทบาทหรือหน้าที่ที่ประกอบกับสถานภาพหรือตำแหน่งนั้น ๆ เหมือนกับการถูกกำหนดให้เล่นละครในบทบาทใด ๆ ที่ต้องรับบทบาทด้วย ถ้าไม่เช่นนั้น การเล่นก็จะไม่ถูกต้องและไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ (พัทยา สายหู, 2530)

อุทัย หิรัญโต ได้อธิบายความหมายบทบาท คือ หน้าที่ (Function) และพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (Expected Behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปรกติแล้วเป็นสิ่งทีกลุ่ม สังคม วัฒนธรรมนั้น ๆ กำหนดขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบของสังคม (อุทัย หิรัญโต, 2530)

อมรรัตน์ เรืองสกุล กล่าวว่า บทบาท เปรียบเหมือนกับเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์รวมตัวกันในสังคม โดยการสร้างกฎเกณฑ์ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ ปรับทัศนคติ และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม นอกจากนี้ยังช่วยลดช่องว่างระหว่างสังคมให้เข้ากันได้ดียิ่งขึ้นด้วยความเข้าใจและการรับฟังที่ดี ดังนั้นเราควรรับบทบาทนี้อย่างมีสำคัญและรับผิดชอบในการสร้างสังคมที่ดีให้กับทุกคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน (อมรรัตน์ เรืองสกุล, 2551)

จากการศึกษาความหมายแนวคิดของบทบาท สรุปได้ว่า การที่เรามาอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเกิดขึ้นเพื่อให้เราสามารถมีชีวิตอย่างมีความสุขและเจริญรุ่งเรืองได้ แต่เพื่อให้สังคมดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีความเป็นระเบียบ จึงจำเป็นต้องมีข้อตกลงและกฎเกณฑ์ที่เราต้องปฏิบัติตามซึ่งเรียกว่าบทบาท เพราะฉะนั้นบทบาทจึงหมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังให้เราปฏิบัติตาม เพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบและเจริญรุ่งเรือง การปฏิบัติตามบทบาทนี้จะช่วยลดความขัดแย้งในสังคมหรือป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้น นอกจากนี้ การปฏิบัติตามบทบาทยังเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของเราเอง ซึ่งเราต้องปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้ถูกต้อง โดยคำนึงถึงสถานภาพและบทบาทของเราในขณะนั้น

2.1.2 ลักษณะของบทบาท

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ ได้จัดประเภทของบทบาทเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่ถูกระบุโดยกฎหมายหรือความคาดหวังของสังคมทั่วไป ในขณะที่บทบาทที่คาดหวัง (Expected Role) เป็นแบบฉบับของบทบาทที่สมบูรณ์ ซึ่งบุคคลที่มีสถานะใด ๆ ควรปฏิบัติตาม แม้ว่าบางครั้งอาจจะมีใครปฏิบัติตามได้ในทางปฏิบัติ

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) ได้แก่ บทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น จะมีความสำคัญในการกำหนดทิศทางและการกระทำของบุคคลนั้น ๆ โดยจะถูกสร้างขึ้นจากทัศนคติ ค่านิยม และประสบการณ์ที่ผ่านมาของบุคคลนั่นเอง ดังนั้น การเลือกที่จะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตและการตอบสนองต่อสถานการณ์ก็จะขึ้นอยู่กับบทบาทและบุคคลนั้นเองว่าจะตอบสนองอย่างไร การเลือกที่จะเป็นใครและทำอย่างไรก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดเส้นทางชีวิตของแต่ละบุคคลไปในที่สุด

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual Role หรือ Enacted Role) ได้แก่ พฤติกรรมของบุคคลมักจะถูกกำหนดโดยสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ซึ่งอาจมีผลจากสภาพแวดล้อมธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม อย่างเช่น การต้องเผชิญกับแรงกดดันต่าง ๆ อาจส่งผลต่อบทบาทและพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาได้ในที่สุด การเข้าใจและตระหนักถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมของผู้อื่นได้มากขึ้น และช่วยในการสร้างความเข้าใจและสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ดีขึ้นด้วย การเข้าใจและเห็นภาพรวมของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลในที่สุด ดังนั้นบทบาทที่แสดงออกจริงอาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติ หรือบทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ก็ได้ (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2540)

แดเนียล แคตส์ และโรเบิร์ต แอล คาน ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ในบทบาท ได้แก่

1) ปัจจัยด้านองค์กรที่ส่งผลต่อกระบวนการรับรู้บทบาท ได้แก่ โครงสร้าง ระดับความต้องการในบทบาท ลักษณะงาน สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การปฏิบัติในองค์กร

2) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ สถานภาพ ความต้องการ ค่านิยม การศึกษา ความสามารถ อายุ เพศ อาวุโส

3) ปัจจัยทางด้านการสื่อสารและการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ การสร้างการสื่อสาร สร้างความถี่ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้มากขึ้น มีสถานที่ตั้งทางกายภาพที่เหมาะสม สามารถมองเห็นกันได้ ข้อมูลย้อนกลับและการมีส่วนร่วมบทบาทและความคาดหวัง

เป็นสิ่งจำเป็นในการทำหน้าที่ของทุกองค์กร บทบาทจึงมีความสัมพันธ์กับรูปแบบพฤติกรรมที่ถูกต้องคาดหวัง ตามสถานภาพตำแหน่ง รวมทั้ง เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สังคมมีต่อบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้น

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท กล่าวโดยสรุปได้ว่า การรับรู้ในบทบาทของบุคคล สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ 1. การรับรู้ของสังคมที่คาดหวังให้บุคคลที่มีบทบาทใดบทบาทหนึ่งปฏิบัติตามสภาพที่ครอบครอง 2. การรับรู้ของบุคคล รับรู้และคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไรในสถานภาพที่ตนครอบครองอยู่ โดยการรับรู้ในบทบาทจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านการสื่อสาร และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความถี่ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการมีส่วนร่วม เมื่อบุคคลมีความสับสนในบทบาท เนื่องจากความไม่ชัดเจนในบทบาท หรือขาดความชัดเจนในบทบาทสามารถแก้ไขได้โดยใช้ระบบสังคม ได้แก่ การกำหนดบทบาทของสมาชิกในสังคมชัดเจนลงไปว่าผู้ใดควรปฏิบัติหน้าที่ใด และโดยส่วนบุคคล คือ การศึกษาบทบาทตามที่ตนได้รับให้แน่นอนถูกต้อง รวมไปถึงความช่วยเหลือของสมาชิก โดยสมาชิกในสังคมมีส่วนช่วยเหลือบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่ โดยการตักเตือน การให้กำลังใจ หรือให้ความเข้าใจในบทบาทที่ถูกต้อง จากที่กล่าวมาข้างต้นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสามารถนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทในการผลักดันเรียกร้องให้มีการแบน 3 สารเคมีของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) โดยเฉพาะบาทบาทในการผลักดันนโยบายในครั้งนี้ โดยแสดงให้เห็นถึงบทบาทหลักเป็นเสมือนเครื่องมือในการประสานประชาชนในทุกภาคส่วนและรัฐบาล ที่ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ได้มาแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาด้วยการกำหนดเป็นวาระนโยบาย

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

2.2.1 ความหมายของนโยบายสาธารณะ

การดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกชนชั้นสังคม ล้วนได้รับผลกระทบจากนโยบายสาธารณะทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ นโยบายด้านสาธารณสุข นโยบายการศึกษาภาคบังคับ เป็นต้น ดังนั้นนโยบายสาธารณะ (Public Policy) จึงหมายถึง เครื่องมือของรัฐบาลที่ใช้ในการบริหารและพัฒนาประเทศ ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อก่อให้เกิดซึ่งผลประโยชน์และบรรลุมิติวัตถุประสงค์ร่วมกันของรัฐบาลและประชาชน นโยบายสาธารณะจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้รับการนำไปปฏิบัติ ให้ปรากฏเป็นรูปธรรม เพราะนโยบายสาธารณะไม่ใช่เป็นเพียงการแสดงเจตจำนงของผู้มีอำนาจรัฐ ที่จะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการ แต่ต้องเป็นสิ่งที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

มยุรี อนุมานราชชน ให้ความหมายว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง กิจกรรม หรือการกระทำของรัฐบาลและมติการเลือกตั้งตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลได้ทำการตัดสินใจและกำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อชี้้นำให้มีกิจกรรมหรือหรือการกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (มยุรี อนุมานราชชน, 2549) โดยมีการวางแผน การจัดทำโครงการ วิธีการบริหารหรือกระบวนการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้วยวิธีปฏิบัติงานที่ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และความต้องการของประชาชนหรือผู้ใช้บริการในแต่ละเรื่อง (พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม และคนอื่น ๆ, 2564)

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ ได้กล่าวว่า นโยบายสาธารณะของภาครัฐบาล และนโยบายสาธารณะของหน่วยงานเอกชนที่มีได้แสวงหากำไร และมีได้สังกัดในภาครัฐบาล โดยนำมาผสมผสานกันอันมีรัฐบาลเป็นแกนนำในการกำหนดนโยบายสาธารณะอันครอบคลุม ซึ่งมีการบ่งถึงแนวทางในการปฏิบัติงานหรือโครงการ โดยมีการกำหนดเป้าหมาย และวิธีการเพื่อให้บรรลุผล ทั้งนี้เพื่อรัฐจะได้จัดสรรคุณค่าต่าง ๆ ให้แก่สังคมโดยส่วนรวม ในขณะที่เดียวกันองค์การที่ไม่มีได้แสวงหากำไรและมีได้สังกัดกับรัฐบาลก็จะได้ช่วยรัฐบาลปฏิบัติงานเพื่อสาธารณประโยชน์ด้วย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะ เป็นแนวทางปฏิบัติของรัฐบาล มีวัตถุประสงค์แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง เพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบัน เพื่อป้องกันปัญหาในอนาคตหรือเพื่อก่อให้เกิดผลที่พึงปรารถนา ตลอดจนรัฐบาลมีความจริงใจที่จะให้นำไปปฏิบัติ และผลจากการนำไปปฏิบัติแล้วอาจจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้ (พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม และคนอื่น ๆ, 2564)

สรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางที่รัฐบาลได้กำหนดขึ้นไม่ว่าจะในรูปแบบของเป็นโครงการ การจัดบริการสาธารณะ การออกกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จหรือการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ของนโยบายนั้น ๆ

2.2.3 การก่อรูปนโยบายสาธารณะ

การก่อรูปนโยบาย (Policy Formation) ในสังคมย่อมต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของระบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหา แต่การที่จะกำหนดว่าปัญหาใดเป็นปัญหาสาธารณะที่ควรจะได้รับแก้ไข จำเป็นต้องมีกระบวนการคัดกรองปัญหาที่หลากหลายในระบบเสียก่อน เพราะทุกประเด็นปัญหาที่ได้ก่อตัวขึ้นมิใช่ทุกปัญหาจะได้เข้าสู่กระบวนการคัดเลือก ออกมาเป็นวาระนโยบาย (Policy Agenda) ดังที่ Theodoulou (1995 : 88) กล่าวไว้ว่า โอกาสที่ประเด็นปัญหาจะกลายมาเป็นวาระนโยบายได้นั้น ขึ้นอยู่กับการ

รับรู้และเข้าใจภายในระบบการเมือง นั้นหมายถึง ปัญหาดังกล่าวจะเป็นปัญหาสาธารณะจนสามารถเข้าไปสู่กระบวนการจัดระเบียบวาระนโยบายได้ ต้องขึ้นอยู่กับกรรับรู้และการเข้าใจของผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Recognition) และระดับสถาบัน (Institution Recognition) และต้องมีเงื่อนไขของปัญหาบางประการ เช่น เป็นประเด็นที่เป็นความขัดแย้งหรือวิกฤต เป็นประเด็นที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์ที่มองเห็นได้ หรือได้รับการสนับสนุนจากระบบราชการ ในขั้นตอนของการก่อรูปนโยบายนี้ ถือเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการนโยบายสาธารณะ โดยจะประกอบด้วยทวิเคราะห์ลักษณะและสภาพของปัญหาสาธารณะให้มีความชัดเจนในมิติต่างๆ เช่น ปัญหาดังกล่าวคือปัญหาอะไร เกี่ยวข้องกับใคร เกิดผลอย่างไรบ้าง และหากจะมีการแก้ไข จะต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง น่าจะเกิดผลอย่างไร ใครเป็นคนได้ประโยชน์ ใครเป็นคนเสียประโยชน์ และจะส่งผลกระทบต่ออย่างไรกับใครบ้าง เป็นไปตามเป้าหมายแรกเริ่มหรือไม่ (สัญญา เคนาภูมิ, 2561)

ดังนั้นการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) จึงเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการนโยบาย เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ลักษณะสภาพของปัญหาสาธารณะว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาอะไร เกิดขึ้นกับคนกลุ่มใด มีผลกระทบต่อสังคมอย่างไร จนเกิดเป็น Public Issue/Public Problem ตามขั้นตอนดังนี้

1) Public Issue หมายถึง สิ่งที่เป็นประเด็นถกเถียงกันของสังคม แต่ยังไม่เป็นประเด็นปัญหา

2) Public Problem หมายถึง สิ่งที่เป็นปัญหาของสังคม

3) การระบุปัญหาที่ชัดเจน เป็นพื้นฐานในการกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา การก่อตัวนโยบายสาธารณะ จึงเริ่มต้นสถานการณ์ที่เกิดนโยบาย (Public Issue/Public Problem) ตระหนักและระบุปัญหา กลั่นกรองปัญหา จัดระเบียบวาระนโยบาย กำหนดวัตถุประสงค์โดยปัญหาสาธารณะจะกลายเป็นประเด็นเชิงนโยบายหรือเข้าสู่วาระและได้รับความสนใจจากผู้กำหนดนโยบายสาธารณะ ต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือ ความรุนแรงทางการเมือง เช่น ปัญหาน้ำท่วม ภัยแล้ง เป็นต้น

2. มีการแตกตัวและขยายวงกว้างออกไป เช่น ปัญหาความเป็นเมือง เป็นต้น

3. มีความกระเทือนต่อความรู้สึกและเป็นที่สนใจของสื่อมวลชนทั่วไป เช่น ปัญหาอาชญากรรม แรงงานเด็ก เป็นต้น

4. มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหามลภาวะเป็นพิษ เป็นต้น

5. มีลักษณะท้าทายต่ออำนาจและความชอบธรรมของรัฐ เช่น ปัญหา การแบ่งแยกดินแดน เป็นต้น

6. เป็นเรื่องร่วมสมัย เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น

เมื่อทราบลักษณะปัญหา นโยบายที่ชัดเจนแล้ว จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการแก้ไข ปัญหาให้ชัดเจน โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบาย สามารถทำให้ทราบถึงลำดับความสำคัญของนโยบายที่จะต้องทำและการเลือกใช้นโยบายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ นอกจากนี้วัตถุประสงค์ยังเป็นปัจจัยกำหนดทิศทางของทางเลือกนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ และเป็นเกณฑ์ในการประเมินผลสำเร็จของนโยบายว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

2.2.4 ตัวแบบนโยบายสาธารณะ

ตัวแบบทางการเมืองอาจมีส่วนช่วยเหลือบางประการในการสร้างกรอบความคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ คำว่า ตัวแบบ (Model) หมายถึง ตัวแทนอย่างง่ายบางส่วนของโลกแห่งความจริง ซึ่งตัวแบบอาจเป็นตัวแทนทางกายภาพที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งตัวแบบที่ใช้ในการศึกษานโยบายนั้นเป็นตัวแบบเชิงแนวคิด (conceptual mode) ซึ่งตัวแบบถูกสร้างขึ้นมาเพื่อ 1) ช่วยให้ความคิดเกี่ยวกับการเมือง และนโยบายสาธารณะได้ง่ายและกระจ่างชัด 2) ระบุลักษณะสำคัญของปัญหานโยบาย 3) ช่วยในการสื่อความหมายกับผู้อื่นโดยมีจุดเน้นที่ลักษณะสำคัญของชีวิตการเมือง 4) มุ่งสร้างความเข้าใจนโยบายสาธารณะให้ดีขึ้น โดยเน้นว่าสิ่งใดสำคัญหรือไม่สำคัญ และ 5) ช่วยอธิบายนโยบายสาธารณะและการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นตามมา (สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, 2549)

สำหรับตัวแบบที่นำมาใช้ในการศึกษานโยบายสาธารณะ มีหลายตัวแบบที่จะช่วยให้เราเข้าใจชีวิตทางการเมือง ได้แก่ ตัวแบบสถาบัน (Institutional Model) ตัวแบบกระบวนการ (Process Model) ตัวแบบกลุ่ม (Group Model) ตัวแบบผู้นำ (Elite Model) ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model) ตัวแบบส่วนเพิ่ม (Incremental Model) ตัวแบบทฤษฎีเกม (Game Theory Model) ตัวแบบระบบ (Systems Model) และตัวแบบกระบวนการทางการเมือง (Political Process) ดังนี้

1) ตัวแบบสถาบัน (Institutional Model): นโยบายเป็นผลผลิตของสถาบัน

ตัวแบบสถาบันเน้นในเรื่องกิจกรรมของสถาบันรัฐบาล โดยเห็นว่านโยบายของรัฐเป็นกิจกรรมของสถาบันของรัฐบาล สถาบันของรัฐจะเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดนโยบาย นำนโยบายไปปฏิบัติและบังคับใช้ในสังคม กล่าวคือ กิจกรรมทางการเมืองมักจะมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่สถาบันต่าง ๆ ของรัฐ เช่น คณะรัฐบาล กระทรวง ศาล เป็นต้น จึงมีการนำผลประโยชน์และกิจกรรมของบุคคล

กลุ่มต่าง ๆ ไปสู่สถาบันของรัฐบาล สถาบันของรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย เป็นผู้ปฏิบัติและเป็นผู้บังคับให้เป็นเช่นนั้น

2) ตัวแบบกระบวนการ (Process Model): นโยบายเป็นกิจกรรมทางการเมือง

ตัวแบบกระบวนการมุ่งเน้นศึกษาถึงกระบวนการทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองเป็นจุดสนใจศึกษา วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาในแนวทางดังกล่าว คือ การค้นหารูปแบบการดำเนินกิจกรรมหรือ“กระบวนการ” ได้แก่ 1) การระบุปัญหา 2) การกำหนดข้อเสนอแนะนโยบาย 3) การอนุมัติให้ความเห็นชอบนโยบาย 4) การนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 5) การประเมินผลนโยบาย โดยที่ตัวแบบกระบวนการนี้ได้เน้นขั้นตอนและพฤติกรรมที่สำคัญในการกำหนดนโยบาย ซึ่งนักพฤติกรรมศาสตร์นิยมนำมาใช้ในการศึกษานโยบายสาธารณะมาก ตัวแบบนี้ถูกวิจารณ์ว่ามีจุดอ่อน กล่าวคือ การเน้นขั้นตอนและความสัมพันธ์ของแต่ละขั้นตอนมากเกินไป จนละเลยเนื้อหาสาระของตัวนโยบายซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษานโยบายสาธารณะ

3) ตัวแบบกลุ่ม (Group Model): นโยบายเป็นดุลยภาพของการต่อสู้ระหว่างกลุ่ม

ตัวแบบกลุ่มเสนอความคิดว่านโยบายเป็นดุลยภาพที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้กันของกลุ่มผลประโยชน์โดยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของอิทธิพลที่มีต่อกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เป็นการต่อสู้กันเพื่อจะมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ หน้าที่ของระบบการเมืองจึงเป็นการกำหนดนโยบายเพื่อจัดการกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเหล่านั้น ซึ่งสามารถกระทำได้โดย 1) การตั้งกฎ กติกาสำหรับการแข่งขันต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่างๆ 2) การประนีประนอมและสร้างความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ 3) การแสดงผลของการประนีประนอมในรูปของนโยบายสาธารณะ และ 4) การบังคับใช้ข้อตกลงหรือนโยบายสาธารณะดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามตัวแบบกลุ่มมีจุดอ่อนที่สำคัญคือ การถือว่านโยบายสาธารณะเป็นผลมาจากการต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ นั้น เท่ากับมองข้ามความสำคัญของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนโยบายไป ซึ่งบ่อยครั้งที่รัฐบาลอาจตัดสินใจในนโยบายโดยอาจไม่ได้เป็นผลมาจากการต่อรองของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมก็ได้

4) ตัวแบบผู้นำ (Elite Model): นโยบายเป็นความต้องการของผู้นำ

นโยบายสาธารณะเป็นความต้องการและค่านิยมของผู้นำ เนื่องจากว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่สนใจต่อกิจกรรมบ้านเมือง ทำให้ผู้นำสามารถที่จะเปิดเผยหรือปิดบังข่าวสารข้อมูลตามที่ผู้นำต้องการได้ โดยมีข้อสมมติฐาน 6 ประการ คือ 1) ในสังคมมีคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองและกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่ไม่มีอำนาจทางการเมือง 2) กลุ่มคนส่วนน้อยเป็นกลุ่มผู้นำปกครองประเทศ 3) การเลื่อนสถานภาพขึ้นเป็นผู้นำนั้นเป็นไปอย่างเชื่องช้าและต่อเนื่อง 4) สมาชิกในกลุ่มผู้นำจะมีความคิดอ่านเหมือนกันในกติกามารยาทการเมืองการปกครอง 5) นโยบาย

สาธารณชนไม่ได้เกิดจากการเรียกร้องของมวลชน แต่เป็นการสะท้อนให้เห็นค่านิยมและผลประโยชน์ของกลุ่มผู้นำ และ 6) กลุ่มผู้นำมีบทบาททางการเมืองสูง ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากมวลชนน้อยมากแต่อย่างไรก็ตาม ตัวแบบผู้นำมีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ การละเลยความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายของข้าราชการและประชาชน ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าข้าราชการประจำแม้จะไม่มีอำนาจในการตัดสินใจปัญหา นโยบาย แต่ก็มีส่วนร่วมในการริเริ่มหรือเสนอและนโยบาย โดยเฉพาะนโยบายที่เป็นเรื่องเทคนิค ซึ่งข้าราชการประจำมีความเชี่ยวชาญมากกว่าผู้กำหนดนโยบาย

5) ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model): นโยบายสาธารณะเป็นผลประโยชน์สูงสุดของสังคม

นโยบายที่ยึดหลักเหตุผลนั้น เป็นนโยบายที่มุ่งเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของสังคม โดย “ผลประโยชน์สูงสุดของสังคม” นั้น หมายถึง การเลือกนโยบายที่มีประสิทธิภาพสำคัญอย่างมากในการสร้างความเจริญพันธุ์และความเท่าเทียมในสังคม รัฐบาลควรใช้หลักการและข้อมูลที่เป็นหลักในการตัดสินใจเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากที่สุดจากนโยบายที่มีอยู่ ด้วยการคำนวณผลประโยชน์ตอบแทนและค่าใช้จ่ายของแต่ละทางเลือก รัฐบาลจะสามารถเลือกทางเลือกที่มีประสิทธิภาพที่สุดเพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเจริญก้าวหน้าไปข้างหน้าได้ในที่สุด ดังนั้น การเลือกนโยบายที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลควรให้ความสำคัญอย่างมากในการดำเนินงานและตัดสินใจในการบริหารประเทศให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุดในที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผลมีจุดอ่อนที่สำคัญคือ ไม่มีการพิจารณาผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามแผนนั้น ถ้ามีความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์และต้นทุนจำนวนมาก จะไม่มีวิธีในการเปรียบเทียบหรือให้น้ำหนักกันได้อย่างแน่นอน

6) ตัวแบบส่วนเพิ่ม (Incremental Model): นโยบายสาธารณะเป็นการกำหนดโดยพิจารณาจากนโยบายในอดีตเป็นเกณฑ์

ตัวแบบส่วนเพิ่มนั้นมองนโยบายว่าเป็นกิจกรรมต่อเนื่องของรัฐบาล ที่มีการปรับเปลี่ยนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ตัวแบบนี้เสนอโดยลินด์บลอม (Lindblom) กล่าวว่า ในโลกของความเป็นจริง การตัดสินใจไม่สามารถทำการวิเคราะห์อย่างละเอียดรอบคอบได้เสมอไป เช่น การยึดหลักเหตุผลจากอดีตเพื่อตัดสินใจในปีต่อไป หรือการสมมติฐานว่าการเปลี่ยนแปลงนโยบายและค่าใช้จ่ายเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าการตรวจสอบภาระผูกพันของนโยบายในอดีต การตัดสินใจในโลกของความเป็นจริงมักจะมุ่งเน้นความสนใจในการเปลี่ยนแปลงและการสร้างสรรค์มากกว่าการอนุรักษ์และยึดหลักจากอดีต ดังนั้น การตัดสินใจในโลกของความเป็นจริงอาจมีลักษณะที่

หลากหลายและไม่สามารถคาดเดาได้ล่วงหน้าได้เสมอไป แต่สิ่งสำคัญคือการมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม ตัวแบบส่วนเพิ่มมีจุดอ่อนที่สำคัญคือ การไม่ช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มหรือความคิดสร้างสรรค์ ผลก็คืองานใหม่ ๆ หรือนโยบายใหม่ ๆ มักถูกขัดขวางจากผู้ตัดสินใจที่มีความเป็นอนุรักษ์นิยมสูง

7) ตัวแบบทฤษฎีเกม (Game theory Model): นโยบายสาธารณะเป็นทางเลือกที่มีเหตุผลในสถานการณ์ที่มีการแข่งขัน

ทฤษฎีเกมเป็นเกมการศึกษาถึงการตัดสินใจที่มีเหตุผลในสถานการณ์ที่ผู้มีส่วนในการตัดสินใจเพียงสองคน สองกลุ่ม หรือมากกว่านั้น มีทางเลือกที่จะทำการตัดสินใจ และผลลัพธ์ของการตัดสินใจขึ้นอยู่กับทางเลือกที่แต่ละฝ่ายจะทำในสถานการณ์ที่เจอหน้า ทฤษฎีนี้ถูกนำมาใช้ในการกำหนดนโยบายในกรณีที่ไม่มีการเลือกที่ดีที่สุด และฝ่ายใดก็สามารถเลือกได้อย่างอิสระ และในสถานการณ์ที่ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดของฝ่ายหนึ่งขึ้นอยู่กับทางเลือกของอีกฝ่ายหนึ่ง การใช้ตัวแบบทฤษฎีเกมอาจมีข้อจำกัดที่สำคัญ เช่น ไม่สามารถใช้ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งรุนแรงหรือไม่เหมาะสมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล การคำนวณประโยชน์สูงสุดและการพยากรณ์ทางเลือกของฝ่ายตรงข้ามอาจมีความยากลำบาก นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และไม่ใช่ว่าทุกคนตัดสินใจโดยอาศัยหลักเหตุผลเสมอไป ดังนั้น การใช้ตัวแบบทฤษฎีเกมควรพิจารณาความซับซ้อนและข้อจำกัดของมันอย่างเหมาะสมก่อนการตัดสินใจใด ๆ ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

8) ตัวแบบระบบ (Systems Model): นโยบายเป็นผลผลิตของระบบ

ตัวแบบระบบมองว่า นโยบายสาธารณะเป็นปัจจัยนำออกหรือนโยบายสาธารณะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและการดำเนินงานของระบบการเมือง โดยมีการตอบสนองต่อความต้องการและความเร่งด่วนของสังคม และสิ่งแวดล้อม นโยบายสาธารณะสามารถช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นประโยชน์แก่สังคมและชุมชน และช่วยสร้างความเท่าเทียมและความยุติธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนานโยบายสาธารณะที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเจริญรุ่งเรืองไปในทิศทางที่ดีที่สุด ซึ่งตามทฤษฎีเชิงระบบนั้น ระบบการเมืองหมายถึง โครงสร้างและกระบวนการที่มีหน้าที่ในการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคม ระบบการเมืองจะรับปัจจัยนำเข้าจากสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นข้อเรียกร้องหรือสนับสนุนจากประชาชนและกลุ่มต่างๆ ต่อนโยบายสาธารณะ และระบบการเมืองจะตัดสินใจกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อจัดสรรผลประโยชน์ในสังคม โดยนำออกมาในรูปปัจจัยนำออกหรือ

นโยบายสาธารณะ เพื่อส่งกลับเข้าสู่สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมก็จะส่งผลย้อนกลับในรูปแบบปัจจุบันเข้าสู่ระบบการเมืองอีกครั้ง

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ กล่าวโดยสรุปได้ว่า นโยบายมีความสำคัญต่อประชาชน เพราะนโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตทางการเมือง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้นประชาชนสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตน ผ่านกลไกต่าง ๆ ทางการเมืองเช่น ผ่านพรรคการเมือง ผ่านกลุ่มอิทธิพลและผลประโยชน์ ผ่านระบบราชการผ่านพรรคการเมือง ผ่านฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น ความต้องการและการสนับสนุน ของประชาชน จะถูกนำเข้าสู่ระบบการเมือง เมื่อนโยบายสาธารณะถูกนำไปปฏิบัติ และปรากฏผลลัพธ์ตามเป้าประสงค์ ที่พึงปรารถนา จะทำให้ได้รับความพอใจ ซึ่งส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน จะทำให้ประชาชนนั้นเชื่อมั่นและศรัทธาต่อการบริหารงานของรัฐบาลมากขึ้น ในทางตรงข้ามหากผลรับและคุณภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เป็นไปตามที่ประชาชนคาดหวังไว้ จะส่งให้วิถีชีวิตของประชาชนตกต่ำลง ปรากฏการณ์เช่นนี้ จะทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อรัฐบาล รัฐบาลจะต้องทำการปรับเปลี่ยนนโยบาย หรือปรับปรุงการนำนโยบายไปปฏิบัติ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเรียกศรัทธาคืนจากประชาชน มิฉะนั้นประชาชนอาจไม่ให้การสนับสนุนรัฐบาลอีกต่อไป ความสัมพันธ์ระหว่าง ระบบการเมืองกับประชาชน จึงเป็นความสัมพันธ์แบบพลวัต ดังนั้น นโยบายสาธารณะในฐานะที่เป็นผลผลิตของระบบการเมือง จึงส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของ ประชาชน การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย จะบ่งชี้ให้เห็นถึงการเข้ามามีบทบาททางนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) โดยเฉพาะเมื่อมองนโยบายสาธารณะผ่านตัวแบบกลุ่ม (Group Model) ที่กล่าวว่า นโยบายเป็นดุลยภาพของการต่อสู้ระหว่างกลุ่ม นโยบายเป็นดุลยภาพที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้กันของกลุ่มผลประโยชน์ โดยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของอิทธิพลที่มีต่อกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เป็นการต่อสู้กันเพื่อจะมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ หน้าที่ของระบบการเมืองจึงเป็นการกำหนดนโยบายเพื่อจัดการกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเหล่านั้น จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ สามารถนำมาวิเคราะห์บทบาทในการผลักดันเรียกร้องเชิงนโยบายเกี่ยวกับการแบน พาราควอต คลอโรไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) จนเป็นผลสำเร็จ และแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยการเสนอข้อเรียกร้อง และสามารถนำแนวคิดนี้มาอธิบายถึงบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบาย จนนำมาสู่การกำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ

2.3.1 ความหมาย การเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลกระทบต่อสังคมและการเมืองอย่างมาก สมาชิกในฐานสังคมการเมืองมีส่วนร่วมในการรับผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีขั้นตอนที่ซับซ้อนและต้องใช้อำนาจรัฐในการกำหนดนโยบาย นั่นหมายความว่า การตัดสินใจในการนโยบายสาธารณะส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้มีอำนาจในการเมือง และนโยบายที่ออกมาอาจมีผลเป็นที่พอใจหรือไม่พอใจตามบริบทที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองได้ ดังนั้น การกำหนดนโยบายสาธารณะที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเจริญรุ่งเรืองไปข้างหน้าได้ นโยบายที่เป็นที่ถูกต้องและตรงตามความต้องการของประชาชน จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจในระบบการปกครอง ซึ่งจะส่งผลดีต่อความสมดุลและความเจริญของสังคม การมีนโยบายที่ไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอาจทำให้เกิดความไม่พอใจและการปฏิบัติต่อนโยบายอาจเกิดขึ้น ดังนั้น การเลือกนโยบายที่เป็นประโยชน์และเป็นที่ยอมรับของประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความยั่งยืนและเจริญก้าวหน้าไปข้างหน้าได้ในที่สุด จากปรากฏการณ์ที่เป็นจริงในการเมืองของการกำหนดนโยบาย พบว่าในบางลักษณะการเมืองสามารถผ่านนโยบายออกมาอย่างรวดเร็วหรือง่ายขึ้นเพื่อนำไปปฏิบัติ ตรงกันข้ามกับกระบวนการระบบการเมือง โดยพบว่านโยบายผ่านออกมายากมาก มีการถูกต่อต้านและถูกวิพากษ์ หรือ บางระบบการเมืองผ่านออกมาเป็นนโยบายมาแล้วไม่อาจปฏิบัติได้ อาจจะเป็นในช่วงหรือลักษณะการเมืองยุคเดียวกัน หรือ อาจพบแตกต่างกันในบางระบบการเมือง หากพิจารณาดีแล้วพบว่านโยบายจะสัมพันธ์กับอำนาจของตัวกระทำทางการเมือง ท่ามกลางความแตกแยกกันของระบบการเมือง (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2560)

2.3.2 นโยบายสาธารณะ (Policy)

Dye (1984, pp. 1-3) ได้ให้ความหมายของคำว่า นโยบายสาธารณะไว้ว่า นโยบายสาธารณะเป็นกิจกรรมที่รัฐบาลสามารถเลือกที่จะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการได้ตามต้องการของสังคมและประเทศชาติ การเลือกที่จะดำเนินการนั้นสามารถครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาลได้ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กิจกรรมที่รัฐบาลดำเนินการนั้นสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการให้บริการแก่สมาชิกในสังคม และยังได้กล่าวถึงคุณสมบัติ เป้าหมายของนโยบายสาธารณะเพิ่มเติมอีก ดังนี้

1) สามารถทำการประเมินผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อนโยบายได้ การประเมินผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้เราเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายต่าง ๆ

ที่มีอยู่ ซึ่งจะช่วยให้เราสามารถปรับปรุงและพัฒนานโยบายให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การประเมินผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมยังช่วยให้เราสามารถวางแผนและดำเนินการให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายดังกล่าว ดังนั้น การประเมินผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามไป

2) สามารถวิเคราะห์ถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากนโยบายโดยขบวนการทางการเมือง การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากนโยบายโดยขบวนการทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เราเข้าใจถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคมและประชาชนได้ดีขึ้น การวิเคราะห์นี้ช่วยให้เราสามารถประเมินความเหมาะสมของนโยบาย และสามารถตอบสนองต่อประเด็นที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากนโยบายโดยขบวนการทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามไปได้

3) ตรวจสอบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากนโยบายอันเป็นผลมาจากระบบการเมือง เพื่อประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมและประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ และพัฒนานโยบายให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อทุกคนในสังคมได้อย่างเต็มที่

4) ประเมินผลกระทบจากนโยบายที่มีต่อสังคมทั้งในเชิงที่คาดคิด ประมาทการไว้แล้วและผลที่จะเกิดโดยไม่ได้คาดคิด การประเมินผลกระทบที่ไม่ได้คาดคิดเป็นเรื่องที่ซับซ้อน แต่เราสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาและใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อปรับปรุงกระบวนการประเมินให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ เรายังควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมิน ซึ่งจะช่วยให้เราได้รับข้อมูลและมุมมองที่หลากหลาย และสามารถพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างครอบคลุมและเป็นธรรมได้มากยิ่งขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้เราเน้นที่ “กระบวนการ” ให้ได้มาซึ่งนโยบายสาธารณะมากกว่าสาระสำคัญหรือเนื้อหาของสาระของนโยบาย ดังนั้นกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะจึงเป็นเรื่องของอำนาจต่าง ๆ จะเป็นประเด็นความสำคัญ แม้จะมีการยอมรับกันว่า กระบวนการของนโยบายนั้นมีวงจร 4 ขั้นตอน คือ 1. การก่อรูปนโยบาย (Policy Formation) 2. การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) 3. การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) 4. การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) ก็ตาม แต่ขั้นตอนที่มีกระบวนการใช้อำนาจของตัวกระทำทางการเมืองนั้น มีการใช้อำนาจค่อนข้างมากในขั้นตอนแรก ขั้นตอนนี้จึงเป็นเหมือนเวทีแห่งอำนาจนโยบาย หรือนโยบายที่เต็มไปด้วยพลังอำนาจ เป็นมิติสำคัญในการเมืองของการกำหนดนโยบาย หรือนโยบายที่เต็มไปด้วยพลังอำนาจ เป็นมิติสำคัญในการเมืองของการกำหนดนโยบาย

2.3.3 การเมือง (Politics)

ความหมายของ การเมือง “Politics” คือความเชี่ยวชาญหรือวิธีการในการปกครอง โดยมุ่งเน้น สร้างความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชนภายในประเทศ อีกทั้งทำ ความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล ดังนั้นคำว่า “การเมือง” จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะ มีทั้งภายในประเทศและกิจการของประเทศชาติ การต่างประเทศรวมถึงการปกครองในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารส่วนภูมิภาคการบริหารส่วนท้องถิ่น ล้วนมีบทบาททางการเมืองในภาวหน้าที่ ในการกำหนดนโยบายสาธารณะและการดำเนินงาน ออกคำสั่ง ดูแลรับผิดชอบต่อนโยบายที่วางแผนงานไว้ (สงฆ์ พัทธินัย, 2511)

ในขณะที่ Max Weber อรรถาธิบายของสุพจน์ ผลชวณบัญญัติ ได้กล่าวว่า การเมือง หมายถึง การก้าวไปสู่ตำแหน่ง โดยมีอำนาจหน้าที่รวมถึงความสามารถที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับ การแจกจ่ายและแบ่งสรรอำนาจระหว่างประเทศด้วยกัน หรือเกี่ยวกับการแบ่งสรรอำนาจระหว่างกลุ่มประชาชนภายในประเทศ Max Weber (สุพจน์ ผลชวณบัญญัติ, 2519)

หากจะอธิบายถึงคำว่า “การเมืองกับผลประโยชน์” มักควบคู่กันอยู่เสมอรวมถึงการจัดสรรทรัพยากรภายในองค์กรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยผู้มีอำนาจหรือผู้มีอิทธิพลที่เข้ามาเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการจัดสรรทรัพยากรในองค์กร ซึ่งมีการคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งต่างฝ่ายคอยสนับสนุนประโยชน์ให้แก่กัน อาจอธิบายได้ว่าก่อนที่ผู้ที่มีอำนาจจะก้าวสู่ตำแหน่งก็มีกลุ่มคนหรือบุคคลที่ให้การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนประโยชน์ระหว่างกันก็จะสอดคล้องกับ David Easton(1953 : 129-141) ได้อธิบายไว้ว่า การเมือง คือ การใช้อำนาจหน้าที่ที่สามารถบันดาลให้เป็นไปตามความประสงค์โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดสรรแจกแจงทรัพยากรสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ ให้กับสังคมอย่างชอบธรรม

คำว่า “การเมือง” สามารถวิเคราะห์ได้ว่า เป็นเรื่องในการจัดสรรทรัพยากรประโยชน์ ซึ่งอำนาจมีส่วนร่วมในเรื่องของการจัดสรรประโยชน์ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนหรือคนบางกลุ่มที่มีการต่อรองกันภายในกระบวนการองค์กร

Bernard Crick ได้ให้นิยาม การเมือง คือ สิ่งที่เกิดขึ้นโดยผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน ซึ่งรวมอยู่ในหน่วยงานกิจการการปกครองซึ่งได้รับการผสมผสานกับสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม โดยได้รับโอกาสที่จะร่วมกัน มีอำนาจตามการแบ่งสรรปันส่วน (ประโยชน์) มีการคำนึงถึงความสำคัญของกลุ่มทั้งที่เป็นไปเพื่อความสงบและการคงอยู่ของสังคมโดยส่วนรวม (Bernard Crick, 1964)

Robert A. Dahl อรรถาธิบายในปธาน สุวรรณมงคล (2554) ก็มองว่า “การเมือง เป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจ การบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์” (สุวรรณมงคล, 2554)

จากคำนิยามคำว่า “การเมือง” ของนักรัฐศาสตร์เบอร์นาด ครีค และ โรเบิร์ต เอ. ดาห์ล อาจกล่าวได้ว่า การกระทำของผู้ที่มีอำนาจที่อยู่ในองค์กรโดยสามารถใช้อำนาจหรืออิทธิพลมุ่งเป้าหมายที่จะประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มคนหรือบุคคลที่มีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัดเพื่อจัดสรรให้ทุกกลุ่มคนในสังคมได้รับประโยชน์ทั่ว ๆ กัน อีกทั้งข้อกฎหมายก็ยังเอื้ออำนวยให้กับผู้ใช้อำนาจสามารถปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมา เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

2.3.4 ตัวแบบรัฐแบบพหุนิยม

เป็นลักษณะรัฐที่เน้นความสำคัญของพลังทางสังคม (Social Force) ที่ “พลังทางสังคมมีหลายศูนย์อำนาจ” อันมาจากกลุ่ม องค์กร ขบวนการทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการของรัฐ เช่นดังที่อนุสรณ์ ลิมมณี อธิบายความสำคัญของกลุ่มทางสังคมผ่านกระแสดความคิดแบบพหุนิยมเห็นว่า ในสังคมสมัยใหม่นั้นอำนาจหาได้กระจุกตัวอยู่ในมือของผู้กุมอำนาจรัฐแต่เพียงลำพังไม่ หากกลับกระจัดกระจายอยู่ในสถาบันและกลุ่มต่าง ในสังคมด้วยเหมือนกัน ดังนั้น สถาบันและกลุ่มหลากหลายเหล่านี้ จึงควรจะมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสังคมและควบคุมบทบาทของรัฐพหุนิยม จึงอธิบายได้ว่า อำนาจ คือการปฏิบัติการของปัจเจกบุคคลที่มีแรงจูงใจด้วยผลประโยชน์ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและแข่งขันเพื่อตัดสินใจในกระบวนการกำหนดนโยบาย (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2560)

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบาย กล่าวโดยสรุปว่า การเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายเกี่ยวข้องกับตัวแบบรัฐ หรือการใช้อำนาจของผู้ดำเนินการทางการเมืองในการกำหนดนโยบาย โดยทั่วไปแล้ว จะมีการใช้อำนาจในการตัดสินใจนโยบายโดยตรง และการใช้อำนาจแฝงเร้นในการสร้างอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ที่มาจากผู้ดำเนินการทางการเมืองหรือกลุ่มทางสังคมชั้นนำในพรรคการเมือง ที่ต้องการเข้าถึงอำนาจรัฐเพื่อครอบครองอำนาจ แม้กระทั่งในระดับนานาชาติ ดังนั้น การเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายคือ กระบวนการใช้อำนาจของผู้ดำเนินการทางการเมืองหรืออำนาจรัฐในการกำหนดนโยบาย เพื่อตัดสินใจและมีสิทธิและอิทธิพลในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย จากที่กล่าวมานั้น แนวคิดการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบาย สามารถนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทของกลุ่มทางสังคม โดยเฉพาะเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่ได้ใช้อำนาจทางการเมืองผ่านพรรคการเมืองทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาลในการเรียกร้องนโยบาย

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย

2.4.1 ความหมายของเครือข่าย (Network)

ในช่วงทศวรรษที่ 1970 แนวคิดเรื่อง “เครือข่าย” ได้รับความนิยมน้อยอย่างแพร่หลายในสังคมทั้งในแวดวงงานพัฒนาและงานภาคธุรกิจ สืบเนื่องมาจากสาเหตุ 3 ประการดังต่อไปนี้

1) ภาวะการณ์แข่งขันแบบใหม่ ในยุคการค้าใหม่ มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงและเป็นระบบ องค์กรต้องเร่งปรับตัวเพื่อทำให้เข้ากับสภาวะที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โครงสร้างและการบริหารจัดการแบบเก่าที่มุ่งเน้นการควบคุมและความเป็นอำนาจตามลำดับชั้นไม่สามารถตอบสนองต่อภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อำนาจแนวดิ่งไม่สามารถทำให้องค์กรเติบโตและประสบความสำเร็จได้ในยุคปัจจุบัน การสร้างความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่เป็นแนวนอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมและมีส่วนช่วยเหลือกันในการบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การปรับตัวเข้าสู่รูปแบบใหม่เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างเต็มประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นในยุคปัจจุบันและอนาคต จึงต้องมีการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นแนวนอนให้เป็นลักษณะของ “เครือข่าย”

2) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร (IT) ได้เป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้องค์กรต่าง ๆ สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ และปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาวะที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงกระบวนการธุรกิจ เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต หรือการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ

3) ความก้าวหน้าทางวิชาการในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมได้เป็นที่สำคัญในการสร้างเครื่องมือที่ช่วยให้เราเข้าใจและวิเคราะห์โครงสร้างของสังคมได้อย่างละเอียดและเป็นระบบมากขึ้น โดยเครื่องมือเหล่านี้มักมีลักษณะเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะ เป็นเครือข่ายภายในตัวองค์กรหรือเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก การวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะเครือข่ายช่วยให้เราเข้าใจถึงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม โดยเครือข่ายภายในตัวองค์กรสามารถช่วยให้เราเห็นภาพรวมของโครงสร้างองค์กรและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์กรได้อย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกช่วยให้เราเข้าใจถึงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในสังคมอีกด้วย ดังนั้น ความก้าวหน้าทางวิชาการในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่ายและองค์กรต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายทั้งภายในตัวมันเองและในความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก เป็นการพัฒนาเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์และเข้าใจโครงสร้างสังคมอย่างละเอียด ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์และการวางแผนในหลากหลายสาขาวิชา เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยาสังคม การเมืองวิทยา และอื่น ๆ (เสรี พงศ์พิศ, 2548a)

ดังนั้น จากปัจจัยข้างต้น คำว่า เครือข่าย จึงถูกนำไปใช้กับทุกวงการ ซึ่งส่งผลให้นิยามความหมายของเครือข่ายนั้นมีความหลากหลายตามไปด้วย แต่ไม่ว่าจะถูกนำไปประยุกต์ใช้ในวงการใดก็ตาม มักจะมีนัยสำคัญเกี่ยวข้องกับความหมายตามรูปศัพท์เดิมอยู่ กล่าวคือ “การเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งทำให้การเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเท่ากับการเชื่อมโยงหลาย ๆ ระบบย่อยให้รวมกันขึ้นมาใหม่นั้นเอง ซึ่งเป็นอีกหนึ่งระบบของหน่วยสมาชิกทุกหน่วยงานที่เข้ามารวมกัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่บุคคล องค์กรหน่วยงาน หรือ สถาบันตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงกันนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะมีประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน (เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543)

กาญจนา แก้วเทพ ให้ความหมายว่า เครือข่าย คือรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลาย ๆ องค์กร ที่ต่างก็มีทรัพยากร เป้าหมาย มีวิธีการทำงานและมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง บุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลาานพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้ เป็นการเข้าร่วมเป็นองค์กรเครือข่าย แม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน เช่น มีเป้าหมายร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกัน องค์กรเหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย เป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์กรเท่านั้น

สนธยา พลศรี ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง การเชื่อมโยงระหว่างบุคคลที่สร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งและสร้างความเชื่อมั่นให้ซึ่งกันและกัน การสร้างเครือข่ายที่ดีสามารถช่วยเสริมสร้างความสำเร็จและความเจริญของทุกคนในกลุ่ม ดังนั้น ควรรักษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในเครือข่ายอย่างต่อเนื่องและดูแลกันอย่างดีเพื่อสร้างสังคมที่มั่นคงและเจริญก้าวหน้าเพื่อเดินไปข้างหน้าด้วยกัน เป็นต้น (สนธยา พลศรี, 2550)

นฤมล นิราทร กล่าวถึงเครือข่ายว่า การทำงานในรูปแบบเครือข่ายเป็นการประสานงานระหว่างกลุ่มคนหรือองค์กรที่มีความสมัครใจในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร หรือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน ซึ่งเป็นรูปแบบของความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันในการทำงาน (นฤมล นิราทร, 2543)

มงคล ชาวเรือ (2546: 28 อ้างถึงใน สนธิฯ พลศร., 2550: 206-207) ให้ความหมายของ เครือข่ายว่า หมายถึง แนวคิดกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร ตลอดจนชุมชนให้เกื้อกูลเชื่อมโยงกัน โดยที่แต่ละฝ่ายต้องมีความเท่าเทียมกัน มีอิสระต่อกัน สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง และพร้อมที่จะปฏิบัติงานร่วมกันของสมาชิก เครือข่ายบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน การมีความสัมพันธ์จะเป็นแบบเพื่อนร่วมงานประสานความช่วยเหลือกัน และเป็นความสัมพันธ์เชิงแนวราบมากกว่าที่จะเป็นแนวตั้ง ดังนั้น เครือข่ายจึงเป็นสัมพันธภาพของมนุษย์กับมนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งการให้และการรับ การยอมรับศักดิ์ศรี และเอื้ออาทรต่อกันมากกว่าการออกคำสั่งบังคับบัญชา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง การประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มและ องค์กรที่มีกิจกรรมคล้ายกัน และเชื่อมโยงขยายผลการดำเนินงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มหรือองค์กร อื่นๆ เพื่อสร้างพลังในการทำงาน โดยมุ่งแก้ปัญหาและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

2.4.2 ประเภทของเครือข่าย

เครือข่ายมีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับสมาชิก พื้นที่ กิจกรรมหลัก วัตถุประสงค์และ โครงสร้างการดำเนินงานในลักษณะองค์การของเครือข่ายเอง (เสรี พงศ์พิศ, 2548b) ดังนี้

1) เครือข่ายแนวราบ โดยการประสานบุคคลที่อยู่ใน “ระดับ” เดียวกัน อาชีพเดียวกัน ให้มาเชื่อมประสานเป็นเครือข่ายด้วยกัน เช่น เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายนักพัฒนา เครือข่าย นักวิจัย เป็นต้น อาจเป็นปัจเจกบุคคล หรืออาจเป็นสถาบันก็ได้เช่น เครือข่ายสถาบันวิจัย เครือข่าย ศูนย์ข้อมูล เป็นต้น บางเครือข่ายอาจเปิดสำหรับบุคคลทั่วไป สถาบันทั่วไป หรือใครก็ได้ที่สนใจใน เรื่องหรือประเด็นเดียวกันนั้น

2) เครือข่ายที่มีลักษณะแนวตั้ง เช่น การนำผู้คนจากหลากหลายอาชีพที่แตกต่างกัน มาเป็นเครือข่ายด้วยกัน เช่น เกษตรกรนักพัฒนา นักวิชาการ นักธุรกิจ นักการเมือง องค์กรทุน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและร่วมกัน เครือข่ายในลักษณะนี้ในปัจจุบันมีจำนวนเพิ่ม มากขึ้น เพราะการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตช่วยให้คนไม่ว่าอาชีพอะไร ฐานะอะไร ระดับใด สามารถเป็น สมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน

3) เครือข่ายส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพื่อทำให้การสื่อสารการแลกเปลี่ยนข้อมูลและ ประสิทธิภาพดีขึ้น ง่ายขึ้น และมีการร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ ได้สะดวกและดียิ่งขึ้น และอีก บางส่วนทำให้เป็นพลังต่อรองกับอำนาจต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็้องค์การของรัฐ หรือเอกชน องค์กรทุน หรือองค์กรวิชาการ ทำให้ได้รับความสนใจและความช่วยเหลือง่ายขึ้น

4) เครือข่ายจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านการวิจัย การศึกษา การฝึกอบรม การจัดการทรัพยากร การจัดการตลาด บางเครือข่ายแลกเปลี่ยนทรัพยากรกัน เช่น พันธุ์ไม้พันธุ์สัตว์ ผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น (เครือข่ายยโสธรแลกเปลี่ยนชีเลี้ยงและผลผลิตอื่น ๆ ของเครือข่ายนครศรีธรรมราช) บางเครือข่ายเน้นการรวมตัวกัน เพื่อกดดันทางการเมือง วรรณคดีเพื่อให้สังคมเกิดสำนึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ป่าชุมชน การสร้างเขื่อน เป็นต้น

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร การแบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้เราเข้าใจและมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ในสังคมไทยเราสามารถเห็นได้ว่ามีกระบวนการเกิดเครือข่ายในภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมากมาย เช่น ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และภาคประชาชน และในด้านแนวคิด และกิจกรรมก็มีกระบวนการแบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายออกเป็นนัยต่าง ๆ ดังนั้น ประเภทและรูปแบบของเครือข่ายจะแตกต่างกันไปตามนิยามและกิจกรรมของแต่ละกลุ่มหรือผู้ที่ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้น ในที่นี้เราจะกล่าวถึงเกณฑ์บางประการในการจัดประเภทและรูปแบบของเครือข่ายเพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2547) ดังนี้

1) เครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area) หมายถึง การรวมตัวของ กลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่มี การทำงานร่วมกันโดยใช้พื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งการทำงานร่วมกันนี้จะช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถ พัฒนาและประสบความสำเร็จได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยการใช้พื้นที่เป็นฐานที่สำคัญในการ ทำงานร่วมกันนี้จะช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มที่ และสามารถพัฒนาและประสบความสำเร็จได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ด้วยการใช้พื้นที่เป็นฐานที่สำคัญ ในการทำงานร่วมกันนี้

2) เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue) ได้แก่ เครือข่ายใช้ประเด็นกิจกรรมเป็นการ รวมกลุ่มองค์กร โดยใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นพื้นฐาน โดยมุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง เพื่อสร้างความร่วมมือกับภาคีอื่นที่เกี่ยวข้อง โดย มองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ และเน้นการพัฒนาให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับ กิจกรรมนั้นๆ อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

3) เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจหรือ กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจ แบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดย

เครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าว มุ่งเน้นการดำเนินการ ภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ และ เป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย กล่าวโดยสรุปว่า การประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์การที่มีกิจกรรมและแนวคิดคล้ายกัน และเชื่อมโยงขยายผลการทำงาน หรือ แนวคิดไปสู่กลุ่มหรือองค์การอื่นๆ เพื่อสร้างพลังในการทำงาน โดยมุ่งแก้ปัญหาสังคมในทางนโยบายและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและ โดยการติดต่อผ่านศูนย์กลางแม่ข่ายหรือผ่านแกนนำ หรือการติดต่อกันเองโดยตรงระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีรูปแบบโครงสร้างเน้นไปที่คนหรือองค์การสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ ในบางครั้งอาจมีรูปแบบการร่วมตัวแบบหลวม ๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็น หรือเป็นโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ชัดเจน เพื่อนำพาเครือข่ายไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสามารถนำมาวิเคราะห์การทำงานของเครือข่าย เพื่อบ่งชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการทำงานในลักษณะของเครือข่ายและความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในเครือข่ายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ซึ่งจะได้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการทำงานในรูปแบบเครือข่ายในการผลักดันเรียกร้องนโยบายให้มีการแบนพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุประสงค์รายชนิดที่ 4 นั่นเอง

2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการระดมทรัพยากร

2.5.1 ความหมายของการระดมทรัพยากร

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจึงเป็นทฤษฎีหนึ่งที่นักสังคมศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1960 เพื่อใช้ในการวิเคราะห์การเมืองของขบวนการทางสังคมประเด็นสำคัญของขบวนการทางสังคมคือ ผู้นำและนักเคลื่อนไหวทางสังคมพยายามพัฒนายุทธศาสตร์และยุทธวิธี เพื่อสร้างเป็นทฤษฎีใช้สำหรับอธิบายปฏิบัติการทางสังคมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยให้ความสำคัญกับปัญหาการระดมมวลชน การเลือกใช้อุทธวิธีในการเคลื่อนไหวที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานของสังคม ที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการเคลื่อนไหว โดยเรียกทฤษฎีการวิเคราะห์ใหม่นี้ว่า “สำนักทฤษฎีการระดมทรัพยากร”(Resource Mobilization)

การวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมของสำนักทฤษฎีการระดมทรัพยากร มีความสำคัญในการเข้าใจประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับองค์การเคลื่อนไหว มิติด้านทรัพยากร ผู้นำ และยุทธวิธีเคลื่อนไหว โดยการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำของขบวนการทางสังคม ซึ่งต่างจากทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ที่มุ่งเน้นการตอบคำถามเกี่ยวกับเหตุใดจึง

เกิดการกระทำกร่วม โดยให้ความสนใจต่อปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ความตึงเครียดทางสังคม การถูกกลืนหรือเบียดเบียน เป็นต้น การวิเคราะห์นี้ช่วยให้เราเข้าใจถึงกระบวนการทางสังคมอย่างลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลและองค์กรในสังคมได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การวิเคราะห์นี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เราเข้าใจและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต ดังจะเห็นได้ว่าการอบการวิเคราะห์การระดมทรัพยากร ที่นักสังคมศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาพัฒนาขึ้นมาได้มีส่วนในการพัฒนาการวิเคราะห์ของทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่(Collective Behavior Theory) และเติมเต็มเพื่ออุดช่องโหว่ของแนวการวิเคราะห์การเมืองแบบกลุ่มฝักดัน (The Politics Of Pressure Groups) (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552) ดังนี้

Tarrow อ้างอิงจาก ประภาส ปิ่นตบแต่ง ได้เพิ่มความหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม อีก 2 ความหมาย ดังนี้

1) หมายถึง องค์กรของการกระทำกร่วมหมู่ที่มีปฏิสัมพันธ์กับฝ่ายตรงข้าม ดังนั้น องค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงเป็นได้ทั้งองค์กรแบบทางการ เช่น สมาคม กองทหาร ไปจนถึงองค์กรแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งองค์กรเหล่านี้อาจถูกควบคุมโดยองค์กรพันธมิตร คนหรือกลุ่มคน

2) หมายถึง โครงสร้างการเชื่อมโยง (Connective Structure) เป็นโครงสร้างที่เชื่อมโยงระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ศูนย์กลางกับชายขอบ หรือกับส่วนต่าง ๆ ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นโครงสร้างของความร่วมมือระหว่างองค์กรกับส่วนต่าง ๆ ขององค์กร

ดังนั้น ตามแนวคิดของทฤษฎีการระดมทรัพยากรและจากนิยามความหมาย Paul Byrne, (1996) เสนอว่า องค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการระดมคนและทรัพยากร ทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรให้กับกิจกรรมการเคลื่อนไหวของขบวนการ ทำการแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อแย่งชิงทรัพยากร โดยเฉพาะบทบาทในการปรับเป้าหมายและยุทธวิธีให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อการบรรลุเป้าหมายและดำรงอยู่ต่อไปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากร (RMT) การระดมทรัพยากรในทฤษฎีการระดมทรัพยากร สามารถเปรียบเทียบได้กับกระบวนการทำงานขององค์ประกอบของขบวนการทางสังคมด้วยแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งขบวนการทางสังคมมีองค์ประกอบที่คล้ายกับภาคการผลิต โดย SMO สามารถเปรียบเทียบได้กับบริษัทธุรกิจ ในการระดมทรัพยากรเพื่อให้การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและเติบโตอย่างยั่งยืน ดังนั้น การเรียนรู้และทราบถึงทั้งสองด้านนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญใน

การพัฒนาองค์ประกอบที่สำคัญในการทำงานขององค์ประกอบของขบวนการทางสังคมและกระบวนการทำงานขององค์ประกอบของขบวนการทางสังคม ด้วยความเข้าใจในทฤษฎีการระดมทรัพยากร จะช่วยให้เราสามารถจัดการและใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเหมาะสมในทุกๆ ด้านขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง และสามารถพัฒนาองค์ประกอบนั้นให้มีความยั่งยืนในระยะยาวได้ดีขึ้น ดังนั้น การศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนคติและวิธีการทำงานของทั้งสองด้านนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์ประกอบที่สำคัญในการทำงานขององค์ประกอบของขบวนการทางสังคมและกระบวนการทำงานขององค์ประกอบของขบวนการทางสังคม ด้วยความเข้าใจในทฤษฎีการระดมทรัพยากร จะช่วยให้เราสามารถจัดการและใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเหมาะสมในทุกๆ ด้านขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งองค์กรเคลื่อนไหวที่เสนอเป้าหมายขององค์กรประเภทต่าง ๆ หรือชนิดเดียวกัน มักรวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายอุตสาหกรรม (Industre) ของขบวนการทางสังคม (Industre Social Movement Industry - SMI) ขณะที่การรวมตัวของเครือข่าย SMIs ต่าง ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน ได้นำไปสู่การเป็นภาคส่วนของขบวนการทางสังคม (Industre Social Movement Sector – SMS) หัวใจสำคัญของการระดมองค์ประกอบในทางทฤษฎีเหล่านี้ McCarthy (1997) ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการทำงานของขบวนการทางสังคมมีลักษณะเหมือนการประกอบการผลิตทางธุรกิจ โดยมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายลักษณะต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และลดต้นทุนขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือร่วมในการสร้างความสำเร็จในองค์กร และส่งผลให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุด

นอกจากนี้ เพื่อให้ดำเนินกิจกรรมตามเป้าหมายได้ SMOs จำเป็นต้องมีทรัพยากรสนับสนุน ผู้ที่เป็นเจ้าของและครอบครองทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับ SMOs คือ ปัจเจกบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ในสังคม สรุปได้ว่า

1) สิ่งที่ทฤษฎีการระดมทรัพยากรต้องการอธิบาย คือ กระบวนการระดมรวมหมู่เป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดหาและใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่มีขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง กระบวนการนี้มักเกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ การประเมินความต้องการทรัพยากร การวางแผนการระดมทรัพยากร การสร้างแผนการดำเนินงาน การจัดหาทรัพยากร และการจัดการทรัพยากรที่ระดมรวมมา

2) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร สรุปว่า การถูกกลืนหรือเชิงเปรียบเทียบเป็นเครื่องมือหนึ่ง แต่ยังคงต้องการวางแผนและการดำเนินงานอย่างมีระบบเพื่อให้เกิดขบวนการทางสังคมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาวด้วย

3) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร มองว่าการเข้าร่วมในขบวนการทางสังคมเกิดขึ้น เนื่องจากการคำนวณผลประโยชน์ที่จะได้รับและผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วม นั่นหมายความว่า บุคคลที่ต้องการผลประโยชน์ไม่จำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมกรเข้าร่วมเสมอไป อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจในการเข้าร่วมขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ผลประโยชน์และผลเสียที่เกี่ยวข้อง ถ้าผลประโยชน์ที่คาดหวังมากกว่าผลเสียที่อาจเกิดขึ้น บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วม แต่ถ้าผลเสียมากกว่าผลประโยชน์ บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะไม่เข้าร่วม ดังนั้น ทฤษฎีการระดมทรัพยากรช่วยให้เราเข้าใจถึงเหตุผลที่บุคคลเลือกที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในขบวนการทางสังคม

4) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร ต้องการอธิบายว่า ปัจจัยบุคคลเข้าร่วมในขบวนการทางสังคมด้วยเหตุใดและควรเข้าไปในสถานการณ์

5) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร ให้ความสำคัญของการระดมทรัพยากรเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง องค์การการเคลื่อนไหว และโครงสร้างโอกาสทางการเมือง

6) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร ให้ความสำคัญต่อองค์การการเคลื่อนไหวในฐานะที่เป็นกระดุกสันหลังของขบวนการทางสังคม

2.5.2 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร

การระดมทรัพยากร เป็นการกระทำรวมหมู่ (Collective Action) ในรูปแบบของการระดมรวบรวม การเปลี่ยน (Converting) และการส่งผ่าน (transferring) ทรัพยากรจากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง และจากพื้นที่หนึ่งประเด็นการขับเคลื่อนหนึ่งไปสู่อีกประเด็นหนึ่ง ทฤษฎีการระดมทรัพยากรมุ่งเน้นไปที่ทุน และสมรรถนะของกลุ่ม เพื่ออธิบายการเกิดขึ้น การพัฒนา และผลลัพธ์ปลายทางของขบวนการภาคสังคม

คำว่า ทรัพยากร ถูกนิยามในความหมายอย่างกว้าง ครอบคลุมทั้งทรัพยากรที่เป็นรูปธรรม เช่น เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรที่เป็นนามธรรม เช่น ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การยึดถือในวัฒนธรรมร่วมกัน และการมีอัตลักษณ์ของเครือข่าย ซึ่งทรัพยากรเชิงนามธรรมเหล่านี้จะช่วยอำนวยความสะดวก การรวบรวมทรัพยากรที่อยู่ภายในหมู่สมาชิก และที่อยู่ภายนอกเป็นไปได้ง่ายขึ้น

กึ่งกาญจน์ สำนวนเย็น กล่าวว่า องค์การการเคลื่อนไหวจะสามารถดำเนินกิจกรรมได้ต้องมีทรัพยากรสนับสนุน โดยผู้ที่เป็นเจ้าของและครอบครองทรัพยากรที่จำเป็น คือ ปัจเจกชนและองค์กรต่าง ๆ ในสังคมดังนี้

1) สมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกัน (Adherent) คือ บัณฑิตบุคคล และกลุ่มองค์กรที่เชื่อในเป้าหมายร่วมของขบวนการทางสังคม

2) สมาชิกผู้สนับสนุน (Constituent) คือ บัณฑิตบุคคลที่ให้การสนับสนุนแก่องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม

3) สาธารณะชนผู้เฝ้ามอง (Bystander Public) คือ ผู้ที่ไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกัน แต่รับรู้จุดหมายและการกระทำของขบวนการทางสังคม รวมทั้งไม่ได้มีลักษณะเป็นฝ่ายตรงข้าม (Opponent) หรือ ฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (Counter-Movement)

4) ฝ่ายตรงกันข้าม (Opponent) คือกลุ่มหรือบุคคลที่ไม่เห็นด้วยหรือไม่สนับสนุนเป้าหมายและการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง เป้าหมายของฝ่ายตรงกันข้ามอาจเป็นการเสริมสร้างความเป็นอยู่ทางสังคมที่ยั่งยืน การสร้างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม หรือการสร้างความยุติธรรมในสังคม ซึ่งแบ่งเป็นฝ่ายต่อต้านชนชั้นนำ (Elite Opponent) ที่เป็นบุคคล องค์กร สถาบันทางการเมือง หรือองค์กรที่มีอำนาจและทรัพยากรอย่างมาก หรืออาจเป็นฝ่ายต่อต้านที่เป็นมวลชน (Mass Opponent) ซึ่งอาจมีจำนวนมากแต่ทรัพยากรที่มีอยู่น้อยกว่าฝ่ายตรงกันข้ามที่มีอำนาจ ฝ่ายตรงกันข้ามอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มองค์กรที่มีการครอบครองทรัพยากรอย่างจำกัด เช่น ฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมืองที่ไม่มีอำนาจหรือทรัพยากรทางการเมืองมากพอที่จะส่งผลกระทบต่อฝ่ายตรงกันข้ามที่มีอำนาจมากกว่า (กึ่งกาญจน์ สำนวนเย็น, 2554)

จากปรากฏการณ์การขับเคี่ยวของขบวนการทางสังคม McCarthy And Zald (1977; อ้างอิงจาก ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552 : 80) ยังสามารถแบ่งบัณฑิตบุคคลหรือกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาจากการได้รับหรือไม่ได้รับประโยชน์จากความสำเร็จ ได้ดังนี้

1) ผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง (Potential Beneficiary) คือ บัณฑิตหรือกลุ่มองค์กรที่มีความเชื่อมโยงกับขบวนการทางสังคม และได้รับประโยชน์จากความสำเร็จขององค์กรเคลื่อนไหว

2) ผู้ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์ (Conscience Adherent) คือ บัณฑิตหรือกลุ่มองค์กรที่มีความเชื่อมโยงกับขบวนการทางสังคม โดยเป็นกลุ่มที่เห็นอกเห็นใจให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ได้รับประโยชน์จากความสำเร็จขององค์กรการเคลื่อนไหว

จะเห็นได้ว่า การแบ่งประเภทผู้ถือครองทรัพยากรสำหรับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงกับกระบวนการวิเคราะห์การระดมทรัพยากร ตัวอย่างเช่นการพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสาธารณะชนผู้เฝ้ามอง (Bystander Public) เพื่อให้กลายเป็นสมาชิกผู้ร่วมมือ (Adherent) หรือการขยายเป้าหมายของกระบวนการเพื่อขยายขอบเขตของผู้ที่จะได้รับ

ประโยชน์โดยตรง การชักจูงหรือเปลี่ยนแปลงสมาชิกที่มีความเชื่อในเป้าหมายร่วมมือให้กลายเป็นสมาชิกผู้สนับสนุนและรักษาสถานภาพดังกล่าวไว้ เป็นต้น

Edwards และ McCarthy ระบุทรัพยากรห้าประเภทที่มีให้กับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม มีดังนี้

1) คุณธรรม ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น การสนับสนุนความสามัคคี ความชอบธรรม และการสนับสนุนที่เห็นอกเห็นใจ ซึ่งสามารถถอนกลับได้ง่าย ทำให้เข้าถึงได้น้อยกว่าทรัพยากรอื่น ๆ

2) วัฒนธรรม ความรู้ที่น่าจะแพร่หลายแต่ไม่จำเป็นต้องเป็นที่รู้จักในระดับสากล ตัวอย่าง ได้แก่ วิธีการทำงานเฉพาะให้สำเร็จ เช่น การจัดกิจกรรมประท้วง การจัดงานแถลงข่าว การจัดการประชุม การจัดตั้งองค์กร การริเริ่มเทศกาล หรือการท่องเที่ยว

3) องค์กรทางสังคม แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อความ รวมถึงการจัดระเบียบทางสังคมโดยเจตนาซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเผยแพร่ข้อความของการเคลื่อนไหวและการจัดระเบียบทางสังคมที่เหมาะสมซึ่งสร้างขึ้นด้วยเหตุผลอื่นนอกเหนือจากการเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตัวอย่าง ได้แก่ การแจกใบปลิว การจัดประชุมชุมชน และการรับสมัครอาสาสมัคร

4) วัสดุ ได้แก่ ทุนทางการเงินและทางกายภาพ เช่น พื้นที่สำนักงาน อุปกรณ์และวัสดุสิ้นเปลือง

5) มนุษย์ ทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงาน ประสบการณ์ ทักษะ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นรูปธรรมมากกว่าสิ่งอื่น (ศีลธรรม วัฒนธรรม และสังคม-องค์กร) และง่ายต่อการหาปริมาณ (Edwards และ McCarthy, 1980)

ดังนั้น จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการระดมทรัพยากรได้มีความสอดคล้องกับการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอริไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยการผลักดันในครั้งนี้มีการจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในกิจกรรมเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคมต่อการผลักดันและเรียกร้องนโยบายต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยทรัพยากรหลัก ๆ ประกอบด้วย 1) คุณธรรม ได้แก่ ความสามัคคีการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หรือการมีอัตลักษณ์ร่วมกัน 2) วัฒนธรรม ได้แก่ แนวคิดและทัศนคติเดียวกัน เพื่อทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ 3) การจัดระเบียบทางสังคม ได้แก่ การจัดระเบียบองค์กร บุคคล และชุดข้อมูล 4) วัสดุ ได้แก่ เงินทุนและอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะงานวิจัยและบทความทางวิชาการ 5) มนุษย์ ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ เพื่อทำการแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อแย่งชิง

ทรัพยากร และมีการใช้ยุทธวิธีให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการระดมทรัพยากร แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการระดมทรัพยากรในการทำงานของเครือข่ายเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ในการผลักดันเรียกร้องนโยบายให้มีการแบน พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 จนเป็นผลสำเร็จ

2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thailand Pesticide Alert Network: Thai-PAN) เป็นการเชื่อมร้อยของกลุ่มนักวิชาการจากหลากหลายสาขาขององค์กรสาธารณประโยชน์ด้านการเกษตรและการคุ้มครองผู้บริโภค และกลุ่มเกษตรกรที่ตระหนักถึงความอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ในการขึ้นทะเบียน การนำเข้า การโฆษณา การจำหน่าย และการควบคุมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จึงได้มีพันธกิจในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีทางการเกษตร การสื่อสารสาธารณะและเตือนภัยปัญหาของสารเคมีเหล่านี้ รวมไปถึงการขับเคลื่อนทางนโยบายด้านการจัดการและควบคุมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้มีความรัดกุมยิ่งขึ้น เพื่อความปลอดภัยของเกษตรกร ผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยมีองค์กรภาคี คือ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กรมควบคุมโรค กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือก มูลนิธิชีวิตดี มูลนิธิการจัดการความรู้ และเครือข่ายโรงเรียนชาวนา มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค มูลนิธิบูรณะนิเวศ มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) (เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, 2559)

2.7 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้มีการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบประเด็นในการศึกษา ดังนี้

ชนกกาญจน์ พันธุ์เดิมวงศ์ (2559) ได้ศึกษา กระบวนการและการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านที่อยู่อาศัยของเครือข่ายสลัมสี่ภาค ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะของเครือข่ายสลัมสี่ภาค มีแนวทางดังนี้ 1)

รวมกลุ่มเพื่อต่อรองเชิงนโยบาย คือ การประสานชุมชนต่างๆ ของเครือข่ายสลัมสี่ภาคเพื่อเปิดการเจรจาต่อรองทางนโยบายกับฝ่ายการเมือง หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีรูปแบบที่สำคัญ คือ ใช้การรวมตัวกัน จัดการประชุม เดินขบวน ยื่นข้อเรียกร้อง เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหา โดยมีข้อเสนอคือ จัดตั้งเป็นคณะทำงานขึ้นมาช่วยกันระหว่างตัวแทนเครือข่ายฯ ภาครัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการติดตามและให้มีการแก้ไขปัญหา 2) การทำโครงการบูรณาการเพื่อเสนอแนวทางเลือกใหม่ให้รัฐ 3) การสร้างพื้นที่ทางสาธารณะ 4) เข้าร่วมกับขบวนการภาคประชาชน รณรงค์ในประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายสาธารณะที่สำคัญ ด้านระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายสลัมสี่ภาคต่อการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายสลัมสี่ภาคต่อการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านที่อยู่อาศัย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อไปพิจารณาเป็นรายชั้น และรายข้อ คือ เมื่อพิจารณาในรายชั้นพบว่า ชั้นที่กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ชั้นพัฒนาประเด็นสาธารณะ รองลงมา คือ ชั้นติดตามการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติ และชั้นที่กลุ่มตัวอย่าง มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ ชั้นจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย สำหรับในรายข้อ พบว่าข้อที่เครือข่ายสลัมสี่ภาคมีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ นำเสนอประเด็นปัญหา ด้านที่อยู่อาศัยในชุมชนของตัวเอง การเข้าร่วมประชุมเพื่อหาข้อสรุปในนโยบายสาธารณะด้านที่อยู่อาศัยที่สมควรผลักดัน และการเข้าร่วมเคลื่อนไหวชุมนุมเพื่อนำเสนอข้อเรียกร้องและติดตามการแก้ปัญหา

ณัฐวุฒิ จินารัตน์ (2554) ได้ศึกษา กระบวนการผลักดันนโยบายสาธารณะ : ศึกษากรณีร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2550 ผลการศึกษาพบว่า 1) กระแสทั้งสามในกระบวนการผลักดันร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน มีดังนี้ 1.1) กระแสปัญหา คือ ผลกระทบจากนโยบายสัมปทานป่าไม้ของรัฐจนทำให้เกิดภัยพิบัติ ทางธรรมชาติ ครั้งร้ายแรง ที่ภาคใต้ ในปลายปี พ.ศ. 2531 และนำมาสู่การเรียกร้องให้มีกฎหมายป่าชุมชน 1.2) กระแสนโยบาย คือ แนวคิดป่าชุมชน ที่ก่อตัวในปี พ.ศ.2532 ที่เป็นข้อเสนอทางนโยบาย ในการจัดการทรัพยากรป่า โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และนำมาสู่การร่างพระราชบัญญัติ ป่าชุมชน ฉบับกรมป่าไม้ และฉบับประชาชน 1.3) กระแสการเมือง คือ แรงสนับสนุนและแรงกดดันทางการเมือง ที่มีต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หลังการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และมีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว ในปี พ.ศ. 2550 ทำให้หน้าตางานนโยบายถูกเปิดขึ้นและเป็นโอกาสที่ทำให้เครือข่ายพันธมิตรนโยบายได้ดำเนินการผลักดันอย่างเต็มที่ จนกระทั่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2550 เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 2) เครือข่ายพันธมิตรนโยบายในการร่าง

พระราชบัญญัติป่าชุมชน มี 2 กลุ่ม คือกรมป่าไม้และภาคประชาชน ซึ่งได้ดำเนินการผลักดันตาม กระแสปัญหา กระแสนโยบาย และกระแสการเมือง ดังนี้ 2.1) การผลักดันตามกระบวนการตราพระราชบัญญัติ 2.2) การสร้างการรับรู้ของสาธารณะ 2.3) การผลักดันด้วยข้อมูล 2.4) การแสวงหาแนวร่วม 2.5) การเข้าถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจ 2.6) การใช้วิธีการพลิกแพลง และ 2.7) การติดตามสถานการณ์

พรสวรรค์ จันทรัตน์ (2563) ได้ศึกษาบทบาทของขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายสาธารณะ ศึกษากรณีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ผลการศึกษาพบว่า บทบาทที่สำคัญของ ขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า คือ บทบาทด้านองค์ความรู้ กล่าวคือ ขบวนการแพทย์ชนบท เป็นผู้ส่งต่อองค์ความรู้ผ่านโครงการวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ โครงการชุมชนหาญ โครงการอยุธยา และโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสหภาพยุโรป กลายเป็นรากฐานของการผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ก่อนที่จะประสานความร่วมมือกับภาคประชาสังคมและฝ่ายการเมือง ในช่วงระยะเวลาก่อนการเลือกตั้งปี ค.ศ. 2001 การเลือกตั้งครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ค.ศ. 1997 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมรายชื่อเพื่อเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชนตาม มาตรา 170 และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน จากความพร้อมของผู้สร้างวาระนโยบายในสถานการณ์และโอกาสข้างต้น จึงกลายเป็นหน้าต่างแห่งนโยบายที่ประกอบไปด้วยกระแสสามด้าน ได้แก่ กระแสปัญหา กระแสการเมือง และกระแสนโยบาย อันนำมาสู่การผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าผ่านความร่วมมือเชิงเครือข่ายทั้งภาคองค์ความรู้ ภาคการเคลื่อนไหวทางสังคม และ ภาคการเมืองหรืออำนาจรัฐ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน

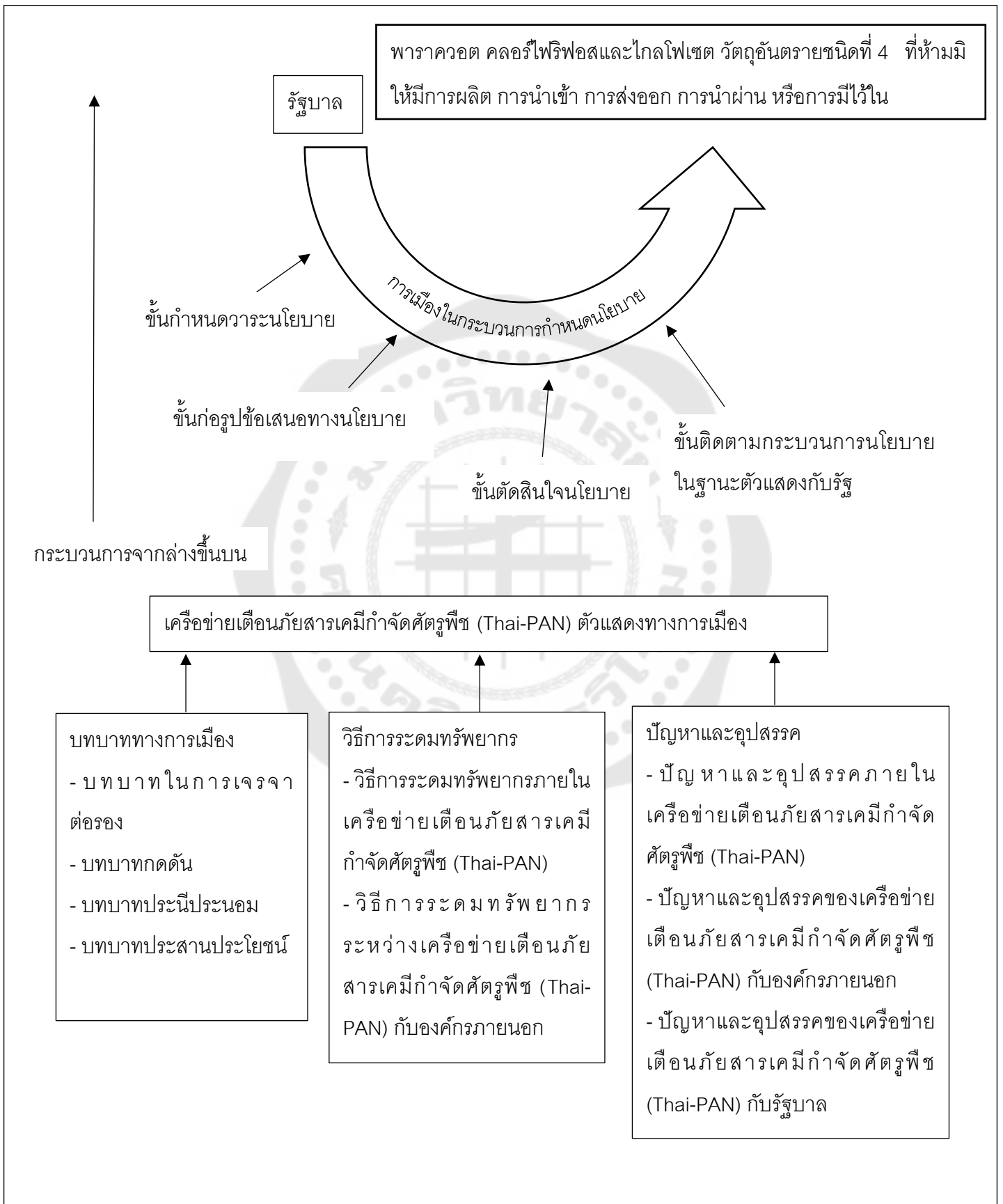
2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาถึงบทบาทและวิธีการระดมทรัพยากร และศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ผู้ศึกษาจึงใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองในการผลักดันนโยบาย ได้แก่ 1) บทบาทในการเจรจาต่อรอง 2) บทบาทกดดัน 3) บทบาทประนีประนอม 4) บทบาทประสานประโยชน์ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการระดมทรัพยากร ได้แก่ 1) การระดมทรัพยากรที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เงินและวัสดุอุปกรณ์ 2) การระดมทรัพยากรที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การยึดถือในวัฒนธรรมร่วมกัน การมีอัตลักษณ์ของเครือข่าย และกรอบแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ 1) ปัญหาและอุปสรรคภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) 2)

ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับองค์กรภายนอก

3) ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับรัฐบาล เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้แก่ 1) บทบาทในชั้นกำหนดวาระนโยบาย 2) บทบาทในชั้นก่อรูปข้อเสนอนโยบาย 3) บทบาทในชั้นตัดสินใจนโยบาย 4) บทบาทในชั้นติดตามกระบวนการนโยบายในฐานะตัวแสดงกับรัฐ ดังแผนภาพกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อศึกษาบทบาทและการระดมทรัพยากรทั้งศึกษา ปัญหาและอุปสรรค ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนและการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้วิจัยได้คัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะจากบุคคลที่มีข้อมูลเฉพาะเรื่องที่จะศึกษาได้อย่าง ชัดเจน ครบถ้วนมากที่สุด จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 6 คน
2. กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 7 คน
3. กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ 2 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง บทบาทและการระดมทรัพยากรทั้งศึกษา ปัญหาและ อุปสรรค ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ใช้การสัมภาษณ์ (Interview) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้แนวคำถามปลายเปิด โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมแบบสัมภาษณ์ตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย สถานการณ์และบริบทอื่น ๆ ระหว่างการเก็บข้อมูล

3.3.2 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ ประกาศ กฎหมาย ระเบียบ แผนการปฏิบัติงาน รายงานผลการดำเนินงาน หรือข่าวสิ่งพิมพ์ รวมถึงข่าวจากสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลประกอบและสนับสนุนข้อมูลในส่วนการการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผลการศึกษานั้นมีความสมบูรณ์มากขึ้น

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประมวลผลของข้อมูล ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อแสวงหาข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท เพื่อศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันนโยบายให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 2) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 3) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้างต้น จึงแบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

- 4.1 บทบาทการผลักดันนโยบาย
- 4.2 บทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบาย
- 4.3 แนวทางการระดมทรัพยากรของเครือข่าย
- 4.4 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่าย

4.1 บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันนโยบายให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

4.1.1 บทบาทด้านการเจรจาต่อรองในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

นักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรกล่าวว่า ประเด็นสารเคมีเป็นประเด็นของสภาพแวดล้อมทางนโยบายทางเศรษฐกิจที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของเกษตรยั่งยืน และความปลอดภัยของผู้บริโภค เพราะฉะนั้นการใช้สารเคมีผลประโยชน์ของสารเคมีจึงเป็นอุปสรรค โดยเฉพาะปัญหาพิษภัยของสารพาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต ถ้าพูดถึงภาพประเด็นนโยบายก็เป็นสภาพแวดล้อมทางนโยบายที่ไม่เอื้อต่อการขยายตัวของเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย และอาหารปลอดภัยของผู้บริโภค เพราะฉะนั้นเมื่อทางเครือข่ายเห็นประเด็นนี้ ทาง

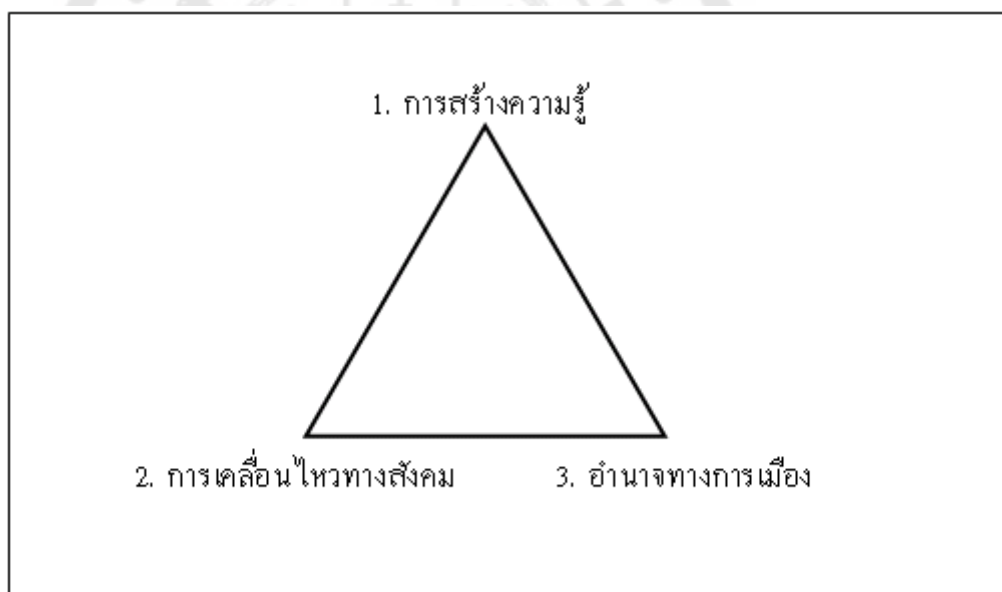
มูลนิธิชีววิถี (BioThai) ซึ่งเป็นตัวหลักเปรียบเสมือนเป็นหน่วยเลขานุการของการทำงานของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ก็ได้เชิญชวนองค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งเครือข่ายเกษตรทางเล็กลง กลุ่ม NGO มาปรึกษาหารือเพื่อหาแนวแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายสารเคมีทางการเกษตรซึ่งทำให้เกิดเป็นเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ขึ้นมา เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เป็นเครือข่ายที่มีส่วนผสมที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยช่วงในแรกจะเป็นความร่วมมือหลัก ๆ กับ 3 ภาคส่วน ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ เครือข่ายภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน หรือ ด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนที่สอง จะเป็นหน่วยงานภาควิชาการที่มีการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของผลกระทบทางสุขภาพที่มาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วนที่สาม เครือข่ายที่มีการทำงานเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค การดำเนินงานก็จะเป็นลักษณะของความร่วมมือ ซึ่งเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ในช่วงปี 2555 จนถึงปัจจุบัน ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีลักษณะโครงสร้างเครือข่ายเป็นแนวราบ กล่าวคือ มีการรวมกันเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของนักวิชาการจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ องค์กรมหาวิทยาลัย และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่มุ่งเน้นประเด็นการทำงานไปในประเด็นเดียวกันคือ ทำให้ประเทศไทยปลอดภัยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีอันตรายสูง ทำให้เมื่อเกิดการผลักดันเรียกร้องในประเด็นต่าง ๆ ก็จะมีการแบ่งชุดทำงานตามความสามารถของสมาชิกภายในเครือข่าย ซึ่งสมาชิกเองจะรู้ว่าจังหวะก้าวแต่ละจังหวะต้องการความร่วมมือไม่ร่วมมือจากส่วนไหน เช่น ถ้าเป็นประเด็นทางงานวิชาการ เป็นประเด็นเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ หรือว่าเป็นการขับเคลื่อนทางนโยบายก็จะทำงานประสานงานเพื่อแจกจ่ายงานกันทำตามความถนัดเฉพาะของแต่ละบุคคล โดยมีเป้าหมายหลัก ๆ คืออยากให้สังคมไทยปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งในภาคการเกษตรและการบริโภค สังคมไทยในนี้หมายถึง ทั้งประชาชนและสิ่งแวดล้อม เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ไม่ได้มุ่งเน้นว่าจะทำให้ไม่มีสารเคมีในประเทศไทย ดังนั้นสิ่งที่ต้องทำอยู่ตลอดเวลาก็คือ (1) พัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสารเคมี 3 ตัวนี้ (2) ทำงานเกี่ยวกับการเฝ้าระวังเรื่องความปลอดภัยทางอาหาร โดยการไปตรวจผัก ผลไม้ ที่จำหน่ายในท้องตลาด หรือ ในห้างสรรพสินค้าว่ามีสารพิษตกค้างหรือไม่ รวมไปถึงการทำงานร่วมกับองค์กรทางด้านสาธารณสุข ที่มีการสุ่มตรวจสารเคมีในเลือดของประชาชน ของพระสงฆ์และอื่น ๆ (3) มีการขับเคลื่อนนโยบาย ซึ่งในการขับเคลื่อนนโยบายได้ทำงานทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศ เรียกว่ายุทธศาสตร์นั่นเอง เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้ดำเนินงานมาตลอดระยะเวลาทั้งหมดทั้งสิ้น

12 ปี ที่ทำเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสารเคมี ได้พบเจอบางความสำเร็จระหว่างทางและอุปสรรคระหว่างทางที่มากมาย ซึ่งในแต่ละส่วนจะมีเข้มข้นของเนื้อหาแตกต่างกันออกไป เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีการทำงานติดตามปัญหาเรื่องสารเคมีเหล่านี้ มาอย่างยาวนาน ทำให้รู้ว่าในพื้นที่ทางการเกษตร หรือแรงงานรับจ้างได้รับผลกระทบจากสารเคมีจำนวนมาก โดยเครือข่ายได้เริ่มศึกษาข้อมูลตั้งแต่ช่วงปี 2557 สำหรับสารพาราควอต แล้วก็ใช้เวลาในการบ่มเพาะข้อมูลถึงความเป็นพิษภัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้ใช้และผู้บริโภค แล้วได้นำชุดข้อมูลเหล่านี้มาสื่อสารต่อสาธารณชนเป็นระยะ เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนตระหนักถึงความอันตรายของสารเคมีเหล่านี้ โดยเฉพาะกับกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีเหล่านี้โดยตรง จนกระทั่งในช่วงปี 2559 สิ่งที่ทำมาควบคู่กันมาด้วยคือ การตรวจผักและผลไม้ พบว่าเกินครึ่งหนึ่งของผักผลไม้มีสารพิษตกค้างเกินค่ามาตรฐาน ในขณะที่ข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขอยู่ประมาณ ไม่เกิน 10% ประจวบกับหน้าต่างทางนโยบายเปิดขึ้น ส่งผลให้รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้นได้เชิญเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เข้าไปให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสารเคมีเหล่านี้ จึงได้อธิบายที่มาของข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล การใช้แล็บในการวิเคราะห์ผลของตัวอย่างต่าง ๆ จึงเป็นโอกาสที่ดีที่ได้นำเสนอเรื่องราวสารที่มีอันตรายร้ายแรง ซึ่งหมายถึงพาราควอต คลอโรไพริฟอส และไกลโฟเซต ส่งผลให้ได้ทำงานร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงอุตสาหกรรม แล้วมีภาคประชาชนก็คือเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) อีกทั้งยังมีภาควิชาการอีกหลาย ๆ องค์การ โดยทางเครือข่ายมีความตั้งใจหลัก ๆ คือ ให้แบนพาราควอต จำกัดการใช้คลอโรไพริฟอส โดยยกเลิกการใช้เฉพาะในผัก ผลไม้ หรือพืชอาหารเท่านั้น ส่วนในพืชไร่ที่ไม่ใช่อาหารยังให้ใช้ได้ และจำกัดการใช้ไกลโฟเซต เพราะพาราควอตกับไกลโฟเซตเป็นยาฆ่าหญ้าที่ใช้มากที่สุดในประเทศ มีการนำเข้าประมาณร้อยล้านกิโลกรัมต่อหนึ่งปี เกินครึ่งหนึ่งของสารเคมีทั้งหมดที่ใช้ในประเทศเป็นยาฆ่าหญ้า 2 ชนิดนี้ และกระทรวงสาธารณสุขได้เชิญเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ไปให้ข้อมูล และได้ให้การสนับสนุนเรื่องการแบนสารเคมี 2 ตัวนี้ ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ผู้แทนในขณะนั้นเห็นด้วยในห้องประชุม คือให้แบนพาราควอตกับคลอโรไพริฟอส ต่อมากระทรวงเกษตรฯได้มีการให้ความเห็นว่าการจำกัดการใช้ไม่สามารถทำได้จริง เลยเสนอให้แบนคลอโรไพริฟอสเพราะมีปัญหาโดยตรงกับสมองของเด็กให้แบนเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ก็ได้มีการเสนอให้ให้ พาราควอต คลอโรไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของกระทรวง

สาธารณสุขที่เสนอให้มีการแบน ในบางช่วงเวลามีการตั้งเอาทรัพยากรดำเนินงานวิชาการมาต่อรองกับรัฐบาลในขณะนั้น เพื่อขับเคลื่อนนโยบายให้ไปสู่เป้าหมาย

การทำงานของเครือข่ายไทยแพนใช้หลักยุทธศาสตร์ 3 “เหลี่ยมเข็ญญูเขา” ของ ศ.น.พ. ประเวศ วะสี ที่ให้ความสำคัญกับการรู้จริง แล้วเอาความรู้จริงนั้นไปขับเคลื่อนทางสังคม แล้วเอาไปเชื่อมโยงกับภาคนโยบาย การสร้างความรู้จริงก็จะเห็นได้ว่ามีการใช้บทความทางวิชาการจากหลายหลายองค์กร ทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรมหาวิทยาลัย และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่จะแชร์ข้อมูลของตัวเอง รวมทั้งได้เกิดฝ่ายสนับสนุนเครือข่ายรอบนอกที่จะร่วมกัน แบ่งปันข้อมูลรวมทั้งหน่วยงานที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้งเครือข่ายภาคประชาชนทั้งที่เป็นผู้บริโภคและเป็นเกษตรกรในพื้นที่ที่มีประสบการณ์ตรงกับข้อมูลในพื้นที่ ได้นำข้อมูลมาร่วมแลกเปลี่ยนด้วย อีกทั้งมีการประชุมวิชาการประจำปี ซึ่งเป็นเวทีที่จะทำให้ทุกฝ่ายเอาข้อมูลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันรวมทั้งในเวทีนั้นก็จะมีการเชิญผู้ที่มีความรู้มาร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลด้วย ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรมหาวิทยาลัย

ภาพประกอบ 1 ภาพประกอบ 1 แผนภาพ หลักยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเข็ญญูเขา

ที่มา: ประเวศ วะสี (2550)

อธิบายแผนภาพ หลักยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเข็ญญูเขา มุ่งเน้นไปที่การจัดการด้านความรู้ การเคลื่อนไหวทางสังคม และการสร้างอำนาจทางการเมือง เพื่อเคลื่อนสิ่งยากให้สำเร็จ โดยเฉพาะการผลักดันนโยบาย โดยการจัดการให้มีการสร้างความรู้ และจัดการให้มีการเรียนรู้

ร่วมกัน ในการนี้ต้องมีหน่วยจัดการความรู้ที่เป็นอิสระ ที่จัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ที่ไม่
มีผลประโยชน์แอบแฝงของฝ่ายไหนที่นอกจากผลประโยชน์ของส่วนรวมเท่านั้น

ทางเครือข่ายเน้นไปที่การเอาความรู้จริงไปเผยแพร่ ซึ่งทางเครือข่ายมีทักษะสูงในเรื่องนี้
ที่จะสรุปข้อมูลและทำเป็นรูปภาพและทำสื่อในรูปแบบอื่นๆ ที่เผยแพร่ออกไปแล้วทุกคนก็สามารถ
รับรู้และเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ง่ายต่อการกระจายข้อมูลไปยังส่วนต่าง ๆ ทำให้ภาคนโยบาย
ได้รับรู้ข้อมูลข้อเท็จจริง รวมทั้งไปกระตุ้นทำให้ผู้ที่มิอทธิพลบนสื่อโซเชียลมีเดีย ในประเทศไทย
เพื่อที่จะขยายต่อ และผลักดันต่อไปทำให้เกิดแรงกระเพื่อม ทำให้เกิดการขยายข้อมูลเกิดการรับรู้
ในวงกว้าง

ในบางประเด็นได้มีการแบ่งทีมงานออกเป็นกลุ่ม ๆ มีการวางกลยุทธ์มีการกำหนด
เป้าหมาย โดยวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ โดยมุ่งเน้นไปที่ความน่าเชื่อถือ
ของข้อมูลในการทางวิชาการ ในการสนับสนุนว่าวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ตัวนี้ ได้แก่ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส
และไกลโฟเซต ว่ามีอันตรายต่อสุขภาพจริง และไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้อีกต่อไป เพราะฉะนั้น
ได้มุ่งเน้นมากในเรื่องของประเภทของข้อมูลที่จะเอามาใช้ เพราะแน่นอนที่สุดและฝ่ายตรงข้ามก็
ต้องใช้ข้อมูลวิชาการมาคัดค้านเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงได้วางแผนในเรื่องของประเภทของ
ข้อมูล และในขณะขั้นตอนทางเครือข่ายได้รับโจทย์ในการไปสืบเสาะหาข้อมูล เน้นความน่าเชื่อถือของ
ข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลจากการวิจัย ที่มีการออกแบบอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความทันสมัย
ไม่ใช่ข้อมูลเก่า 10- 20 ปีที่แล้ว ต้องเป็นข้อมูลที่ทันสมัย จึงเห็นได้ว่าข้อมูลที่นำมาใช้เป็นงานการ
วิจัยเป็นหลัก โดยเฉพาะการวิจัยที่ศึกษาไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกายของคนที่มีการรับ
สัมผัสสาร 3 ตัวนี้ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญ ที่เรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนมุมมองของวัตถุประสงค์อันตรายทั้ง 3
ตัวนี้ เพื่อยืนยันว่าสารเคมีเหล่านี้มีผลต่อสุขภาพในระยะสั้นและยาวได้จริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น
กลยุทธ์หนึ่งที่ใช้ในการวางแผนงาน โดยเฉพาะวิธีการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลต้องให้ได้
ข้อมูลที่หน้าเชื่อถือ เพื่อให้การคัดค้านกันในเรื่องของหลักวิชาการมีเหตุผลสนับสนุนที่เหมาะสม

4.1.2 บทบาทด้านการกดดันในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมี กำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

บทบาทด้านการกดดัน ทางเครือข่ายใช้วิฤทธิยุทธการป่าล้อมเมืองจากเครือข่าย
รอบนอกในทางพื้นที่ โดยการกดดันครั้งนี้ไม่มีการประนีประนอมแต่อย่างใด ไม่มีการลดระดับข้อ
เรียกร้อง มีการต่อสู้กดดันเฝ้ามองอยู่ตลอดเวลา เพราะเห็นว่าชีวิตคนเป็นเรื่องที่ต่อรองไม่ได้ จึง
เป็นการต่อสู้เรียกร้องที่ใช้เวลายาวนานตั้งแต่ปี 2560 จนมาสำเร็จในช่วงปลายปี 2563 โดยใน
ตอนนั้นสภาผู้แทนราษฎรมีมติเป็นเอกฉันท์ให้แบนพาราควอต โดยมีการลงมติ 423 เสียง ต่อ 0
เสียง ยังมาสามารถสร้างแรงกระเพื่อมถึงกรรมการวัตถุอันตรายได้ จึงทำให้ทางเครือข่ายได้ใช้

บทบาททางการเมืองโดยการให้ภาคีเครือข่ายในแต่ละจังหวัดยื่นข้อเรียกร้องผ่านพรรคการเมืองให้พรรคการเมืองกำหนดประเด็นการแบนพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายนิตที่ 4 เข้าไปเป็นนโยบายของพรรค ทำให้หลายพรรคเห็นด้วยกับเรื่องนี้ทั้งพรรคฝ่ายค้านและพรรครัฐบาล ที่สำคัญเห็นการขยับตัวขององค์กรอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญที่ได้ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนเรื่องนี้ในหลายองค์กร ทั้งกรรมการสิทธิมนุษยชน ทั้งคณะกรรมการการต่าง ๆ เห็นการบรรจุเรื่องนี้ลงในแผนชาติ ที่อาจจะไม่ได้เขียนตรง ๆ แต่พยายามที่จะเกี่ยวโยงให้เห็นถึงการสนับสนุนและผลักดันเรื่องนี้ให้เป็นวาระนโยบาย ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

จะเห็นได้ว่าในเรื่องของวิชาการนั้นเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้พยายามใช้ทุกช่องทาง มีจัดเวทีวิชาการประจำปี มีแสดงผลงาน มีการมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้องค์ความรู้เผยแพร่ เพราะสมาชิกภายในและภายนอกเองซึ่งได้รับพิษภัยจากสารเคมีเหล่านี้เช่นกัน ในขณะที่เดียวกันพอวิชาการเริ่มอยู่ตัว ภาคประชาสังคมก็เคลื่อนไหว โดยที่การตัดสินใจแบนหรือไม่แบนนั้น อำนาจอยู่ที่คณะกรรมการวัตถุอันตรายนิตที่สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม เพราะฉะนั้นเมื่อคนในสังคมรับรู้ถึงปัญหา 3 สารเคมีนี้แล้ว เป้าหมายของทางเครือข่ายคือ ควรเสนอให้มีการแบนทั้ง 3 สารนี้ เพราะเห็นว่าสารเหล่านี้เป็นอันตรายนิตกว่าที่จะมีใช้ในประเทศไทย ฉะนั้นเป้าหมายถึงชัดเจน และเมื่อเป้าหมายชัดเจน ในขบวนการเคลื่อนไหวได้เคลื่อนผ่านภาพกว้างในทุกภาคส่วนของสังคม แล้วขณะเดียวกันได้เคลื่อนผ่านที่คณะกรรมการวัตถุอันตรายนิตอีกด้วย ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องของธุรกิจด้วย เพราะฉะนั้นจึงเกิดแรงต้านขึ้นมาจากหลายภาคส่วนของการที่จะยกเลิกการใช้นั้นสูงมาก แล้วองค์ประกอบในคณะกรรมการวัตถุอันตรายนิตเองก็มีองค์ประกอบที่เห็นได้ชัดว่ามีผลประโยชน์ทับซ้อนอยู่ในนั้น ส่วนหนึ่งนั้นเป็นตัวแทนของข้าราชการ ซึ่งมีทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง พอถึงวาระที่จะเข้ามาพิจารณาก็อาจจะไม่ได้เข้มแข็งนัก ในการเข้าใจประเด็นในการที่จะพิจารณา ส่งผลให้คณะกรรมการวัตถุอันตรายนิตบรรจุเรื่องนี้เป็นวาระที่ต้องพิจารณาอย่างเร่งด่วน จนกลายเป็นวาระทางนโยบาย กระบวนการในคณะกรรมการวัตถุอันตรายนิตก็มีขั้นตอนการพิจารณาที่ดีพอ เพราะว่ายังมีการตั้งคณะกรรมการวิชาการมาศึกษาข้อมูลทั้งหลายของความเป็นพิษและไม่เป็นพิษ สุดท้ายคณะกรรมการวัตถุอันตรายนิตก็ไม่สรุปฟันธงว่าให้แบน ส่งผลให้มีการพิจารณาในเรื่องนี้ต่อ ในส่วนของคณะกรรมการการจากหลายองค์กรภายนอกที่ผลักดันให้แบนสารเคมี ได้คุยกันด้วยเหตุด้วยผลทำให้มีการลงมติที่ให้แบนทั้ง 3 สาร พอมีมติออกมา ก็กดดันไปที่คณะกรรมการวัตถุอันตรายนิตของกระทรวงอุตสาหกรรมผู้ที่มีอำนาจสั่งให้แบนสารเคมีโดยตรง ส่งผลให้มีการประกาศแบนพาราควอต

วอตและคลอรัไฟริฟอสเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 และจำกัดการใช้ไกลโฟเซต อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการประนีประนอมของคณะกรรมการเพื่อให้อย่างน้อยสารพาราควอตและคลอรัไฟริฟอสที่เป็นตัวอันตรายมากถูกแบน บทบาทหลักของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในเรื่องนี้ เน้นไปที่การสนับสนุนทรัพยากรด้านวิชาการ บทความต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะให้การสนับสนุนข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ ข้อมูลจึงถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมจริง บทบาทอีกอย่างหนึ่งที่เด่นชัดคือการทำงานที่มีกลยุทธ์ที่น่าสนใจ เช่น ในเรื่องของการประชุมวิชาการ มีการถ่ายทอดความรู้ไปสู่กลุ่มเกษตรกร ซึ่งก็พยายามที่จะทำเรื่องยากของในเชิงวิทยาศาสตร์ในรูปของความเป็นพิษผลกระทบต่าง ๆ ของสารเคมี 3 ชนิดนี้ ให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย เพื่อไปถึงกลุ่มเกษตรกร ในที่สุดก็เกิดความเข้าใจร่วมกันในวงการเกษตรว่าสารเคมีใดควรใช้และสารใดไม่ควรใช้ นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญได้รวบรวมข้อมูลที่สนับสนุนและเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับผลกระทบของสารเคมีต่าง ๆ ที่ใช้ในการเกษตรอย่างละเอียด ดังนั้น ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงเกิดขึ้น

นักวิชาการจากเครือข่ายไทยแพนได้รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยได้นำข้อมูลผลกระทบและวิธีการปฏิบัติที่ใช้ในต่างประเทศมาศึกษาด้วย เช่น ในยุโรปมีการใช้หลักเกณฑ์เพียง 3-4 ข้อ ในการแบนสารเคมี เป็นตัวอย่างประสบการณ์และข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาตีแผ่ในสังคม เพื่อให้สังคมได้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ดังนั้น การกระจายข้อมูลนี้เป็นการสร้างความรู้พื้นฐานให้สังคมรับรู้และให้มีการตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างถูกต้อง ในเวลาเดียวกันนั้นได้สร้างความร่วมมือกับทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ และพรรคการเมืองทั้งหมด เครือข่ายไทยแพนได้มีการเข้าพูดคุยกับพรรคการเมืองทุกพรรคเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และเริ่มต้นในการร่วมมือก่อนที่จะส่งหนังสือขอเรียกร้องให้กับรัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ในเวลาต่อมาได้เกิดแนวร่วมจากหลายองค์กร และมีตัวแทนจากพรรคการเมืองที่ร่วมมือในการแสดงความเห็นและเสนอเป็นแนวร่วมโดยสนับสนุนให้มีการแบนสารเคมี ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรภาคีรัฐ

ต่อมาทางเครือข่ายไทยแพนใช้การกดดันจนกระทั่งมีการตั้งคณะกรรมการอนุกรรมการภายใต้กรรมการวัตถุอันตรายและได้เข้าไปให้ข้อมูล ในตอนนั้นใช้วิธีการกดดันทางสังคมและ มีการประสานภาคีเครือข่ายที่รู้จักและไม่รู้จักทุกภาคส่วน กล่าวคือ คนที่เห็นด้วยกับเรื่องนี้ที่มีจำนวนมากขึ้น พอเริ่มสื่อสารสาธารณะประโคนชวาล สื่อมวลชนมีผลมากในขณะนั้น เพราะสื่อมวลชนเข้ามาในพื้นที่เพื่อทำข่าวเรื่องนี้มากขึ้นทำให้เกิดกระแสขึ้น มีภาคีเครือข่ายไปยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการและศูนย์ดำรงธรรมในจังหวัด 50 จังหวัด เกือบ 700 กว่าองค์กร ที่ส่ง

หนังสือถึงผู้ว่า แล้วมีการส่งหนังสือถึงนายกและตัวคณะกรรมการวัดอุอันตราายเองด้วย ซึ่งในตอนนั้นใช้การกดดันทางสังคมอย่างหนัก แต่อย่างไรก็ตามคณะกรรมการของวัดอุอันตราายก็ตัดสินใจไม่แบน เป็นแค่การจำกัดการใช้ ทำให้เริ่มกดดันทางการเมืองแทน ซึ่งในช่วงนั้นเป็นช่วงรอยต่อเปลี่ยนผ่านรัฐบาลพอดี เปลี่ยนผ่านรัฐบาลประยุทธ์หนึ่งเป็นรัฐบาลประยุทธ์สอง ในตอนนั้นก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง ได้มีการเชิญผู้แทนฝ่ายการเมืองจากหลายพรรคมาให้ข้อมูลแล้วก็ถามถึงความคิดเห็นกับเรื่องนี้ ทำให้ในตอนนั้น 7 ฝ่ายค้านที่นำโดยพรรคก้าวไกลเห็นด้วยกับการแบนพาราควอต เช่นเดียวกันกับในฝ่ายการเมืองฝ่ายรัฐบาลหลายพรรคก็เห็นด้วยกับการแบน โดยเฉพาะพรรคภูมิใจไทย ที่หยิบเรื่องนี้ไปใช้ในการหาเสียงด้วย พอเปลี่ยนรัฐบาลได้ก็เห็นคุณมนัญญา ไทยเศรษฐ์ รมช.กระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้นได้เข้ามามีบทบาทอย่างมาก ซึ่งเป็นบทบาททางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด และคุณอนุทิน ชาญวีรกูล เข้ามาเป็นรัฐมนตรีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ก็ยืนยันชัดเจนว่ากระทรวงสาธารณสุขเห็นด้วยกับการแบน 3 สารเคมีนี้ จนกระทั่งมีมติให้แบนพาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ประกาศแบนทั้งหมด 36 วัน แล้วก็กลับไปสู่การแบน 2 สาร แล้วถอนแบน 1 สารคือไกลโฟเซตเป็นจำกัดการใช้แทน และในระหว่างนั้นมีการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการแบนในลักษณะสงครามข้อมูล ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

4.1.3 บทบาทด้านการประนีประนอมในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเดือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

เครือข่ายไทยแพนไม่มีการลดข้อเรียกร้องในเรื่องของการแบนสารเคมีเหล่านี้แต่อย่างใด เพราะเห็นว่าสารเคมีเหล่านี้มีความเป็นพิษภัยสูง เป็นสารก่อมะเร็ง ส่งผลเสียต่อพื้นที่ทางการเกษตรและส่งผลเสียต่อผู้บริโภค เห็นได้จากสถิติการเสียชีวิตของคนไทยมีสาเหตุมาจากโรคมะเร็งทั้งในเด็กและผู้ใหญ่

4.1.4 บทบาทด้านการประสานประโยชน์ในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเดือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

บทบาทด้านการประสานประโยชน์ การประสานประโยชน์มุ่งไปที่เรื่องของสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประเทศไทยปลอดภัยจากสารเคมีและบรรลุ (Sustainable Development Goals: SDGs) “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งในตอนนั้นได้เห็นสภาวิชาชีพและมีโรงพยาบาลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันในครั้งนี้ เพราะรัฐบาลในขณะนั้นมีการเลื่อนการแบนบ่อยครั้ง ทำให้ภาคส่วนต่างๆ ที่ตระหนักถึงปัญหานี้ออกมากดดันรัฐบาล อาจกล่าวได้ว่าเป็นการตื่นตัวของสังคมอย่างเห็นได้ชัด

ในการผลักดันในครั้งนี้ มีนักวิชาการบางคนบอกว่า โกลโฟเซต ต้องแบนเหมือนกัน แต่นักวิชาการบางคนก็บอกว่ายังแบนไม่ได้เพราะจะสร้างความเดือดร้อนให้กับเกษตรกร และเชื่อว่ามีความคิดเห็นที่ต่างกันบ้างเล็กน้อย แต่พอถึงเวลาผลักดันก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะรู้อยู่แล้วว่านี่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการสารเคมีที่มีอันตรายสูง ทุกคนที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายไทยแพน มีจุดยืนคือผลประโยชน์ของปวงชน ผลประโยชน์ของส่วนรวม เพราะฉะนั้นจุดแข็งของเครือข่ายไทยแพนคือยึดมั่นอยู่กับผลประโยชน์ของปวงชน ของสังคมของคนส่วนใหญ่ นี่ก็จุดแข็งของเครือข่ายไทยแพน ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสุขภาพของคนทุกคน ดังนั้นเมื่อสารเคมีเข้าไปอยู่ในตัวเราจากการรับประทานผักและผลไม้ที่มีสารปนเปื้อนอยู่ ดังนั้นทุกคนได้รับข้อมูลข่าวสารแบบนี้ ความรู้สึกที่กระทบเชิงบุคคลจึงเกิดขึ้น ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าเรื่องนี้ถ้าไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์นี้ในเชิงการเมืองไม่ว่ากลุ่มคนชนชั้นไหนต้องกลัวและกังวลกับเรื่องความเป็นอันตรายจากสารเคมีที่ตกค้างในผักและผลไม้ เพราะต้องกินอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมีเข้าไป ตรงนี้คือส่วนหนึ่งที่อยู่ลึก ๆ ในใจมนุษย์ที่ต้องตระหนักอยู่แล้ว ซึ่งทางเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เป็นองค์กรขับเคลื่อนทางสังคม ทำเพื่อส่วนรวมในการผลักดันนโยบายเพื่อการแก้ปัญหาเหล่านี้ ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรมวิทยาลัย

4.2 บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในกระบวนการกำหนดนโยบายให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซตเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

4.2.1 บทบาทในขั้นกำหนดวาระนโยบายในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

บทบาทในกำหนดวาระนโยบายของเครือข่ายไทยแพน ได้เกิดขึ้นหลังจากมีมติของคณะทำงาน ของกระทรวงสาธารณสุข หลังจากที่ทางเครือข่ายไทยแพนได้เข้าไปให้ข้อมูลและเสนอแนะนโยบายเพื่อแก้ปัญหาสารเคมี 3 ชนิดนี้ ตั้งแต่ต้นเดือนเมษายน ปี 2560 โดยทางกระทรวงสาธารณสุขมีความเห็นภายใต้คณะทำงานร่วมกัน 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงสาธารณสุข แต่กระทรวงสาธารณสุขไม่มีอำนาจในการประกาศแบน เพราะอำนาจหน้าที่ออกประกาศเรื่องนี้เป็นกระทรวงอุตสาหกรรม ส่งผลให้ในตอนนั้นช่องทางนโยบายนี้ได้ถูกกำหนดไว้และถูกยกขึ้นแล้วส่งต่อไปให้กับกระทรวงสาธารณสุขในรัฐบาลประยุทธ์ 2 วาระนโยบายจึงเกิดขึ้น โดยในขั้นกำหนดวาระนโยบายนี้มีองค์กรอื่น ๆ ที่เข้าร่วมผลักดันเรื่องนี้มากกว่าเครือข่ายองค์กรที่กระจายตัวอยู่ทั่ว 50

จังหวัด โดยมีความเห็นร่วมกันกล่าวคือทุกคนถือองค์ทางนโยบายนี้เหมือนกัน งบประมาณนี้ถูกส่งต่อไปที่ สส. ในจังหวัดนั้น ๆ แล้วกดดันไปที่พรรคการเมืองให้แนวนโยบายนี้ออกมาเป็นมติหรือนโยบายของพรรค ส่งผลให้งบประมาณนี้กลายเป็นมติของสภาผู้แทนราษฎร แล้วกดดันกลับไปคณะกรรมการวัตุถุอันตรราย ส่งผลให้คณะกรรมการวัตุถุอันตรรายมีมติแบน พาราควอตและคลอร์ไพริฟอส และจำกัดการใช้ไกลโฟเซต ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

4.2.2 บทบาทในชั้นก่อรูปข้อเสนอนโยบายในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเดือนกษัตริย์สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

บทบาทในชั้นก่อรูปข้อเสนอนโยบายทางเครือข่ายมีงบประมาณคือ แบนพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตุถุอันตรรายชนิดที่ 3 ให้เป็นเป็นวัตุถุอันตรรายชนิดที่ 4 เพราะเหตุผลทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมซึ่งเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับอำนาจของกระทรวงสาธารณสุข ผู้ที่มีพลังมากที่สุดที่จะผลักดันเรื่องนี้คือกระทรวงสาธารณสุข และอำนาจออกประกาศแบนเป็นของกระทรวงอุตสาหกรรมที่เป็นฝ่ายเลขาของคณะกรรมการวัตุถุอันตรราย จึงได้ยื่นงบประมาณนี้เรื่องไปสู่กระทรวงที่มีบทบาทหลักในการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ คือกระทรวงอุตสาหกรรม ทำให้ทางเครือข่ายได้สร้างผลงานทางวิชาการเพื่อสนับสนุนข้อมูลว่านโยบายนี้เป็นนโยบายที่ดีและจะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และแสดงให้เห็นผลดีผลเสียในทุกด้าน ส่งผลให้ในชั้นก่อรูปนโยบายนี้ทั้งทางนโยบายได้ถูกเคลื่อนไปที่คณะกรรมการวัตุถุอันตรรายจนกลายเป็นวาระนโยบายในที่สุด ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

4.2.3 บทบาทในชั้นตัดสินใจนโยบายในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเดือนกษัตริย์สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

เครือข่ายเดือนกษัตริย์สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เข้าไปให้ข้อมูลกับรัฐบาลตั้งแต่ปี 2560 โดยได้เข้าไปให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการตกค้างในผักและผลไม้ โดยมีข้อมูลหลัก ๆ สามส่วนด้วยกัน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลด้านงานวิจัยและผลจากห้องแล็บ ส่วนที่สอง ข้อมูลทางวิชาการที่หน้าเชื่อถือ ส่วนที่สาม เป็นข้อมูลทางนโยบายของประเทศอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการแบนสารเคมีที่มีอันตรายสูง และนโยบายขององค์การสหประชาชาติ (UN) ที่ให้ความสำคัญกับมาตรการควบคุมสารเคมีที่มีอันตรายสูง ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

ในขณะที่เดียวกันกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์และกรมควบคุมโรคซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ได้เข้ามา มีบทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งของทางเครือข่ายไทยแพนและเข้ามาในฐานะเป็นตัวแทนของคณะทำงานจากกระทรวงสาธารณสุข เพราะว่ากรมควบคุมโรคโดยกองโรคจากการประกอบ

อาชีพและสิ่งแวดล้อม จะมีสถิติการเจ็บป่วยของเกษตรกร ส่วนกรรมการแพทย์จะมุ่งงานการวิจัยที่จะมาสนับสนุนกัน ทำให้นโยบายนี้ถูกผลักดันจนเป็นผลสำเร็จ

4.2.4 บทบาทในชั้นติดตามกระบวนการนโยบายในฐานะตัวแสดงกับรัฐบาลในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเดือนกษัตริย์สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

บทบาทในชั้นติดตามกระบวนการนโยบายในฐานะตัวแสดงกับรัฐบาล มีการติดตามกระบวนการนโยบายในทุกช่วงเวลาของการเคลื่อนไหวตัวของนโยบายในลักษณะของเครือข่ายที่เฝ้ามองและกดดัน มีการให้ข้อมูลสนับสนุนเกี่ยวกับสารเคมี อีกทั้งยังรายงานผลการตกค้างของสารเคมีในผักและผลไม้ให้กับทางรัฐบาลได้รับทราบหรือเรียกว่ารายงานสถานการณ์การใช้สารเคมีอยู่ตลอดเวลา เมื่อภาครัฐต้องการข้อมูลทางวิชาการก็จะมีนักวิชาการเข้าไปให้ข้อมูลทางเครือข่ายไทยแพน นอกจากนี้ให้ข้อมูลในนามเครือข่ายแล้ว ยังมีการทำงานในนามพรรคการเมืองอีกด้วย เห็นได้จากการที่พรรคการเมืองได้เชิญสมาชิกในเครือข่ายเข้าไปเป็นกรรมาธิการร่วมด้วย ได้เข้าไปนั่งในฐานะตัวแทนกรรมาธิการของพรรคต่าง ๆ แต่เข้าไปในนามของประชาชน อีกทั้งมีการสร้างพันธมิตรในทุกช่องทาง ทุกกลุ่ม ทั้งนักวิชาการ ทั้งสื่อมวลชน โดยเฉพาะพันธมิตรฝ่ายการเมือง คือทะลวงเข้าไปสร้างความเข้าใจกับนักการเมืองโดยไม่เลือกฝ่าย เช่น พรรคภูมิใจไทย พรรคเพื่อไทยและพรรคก้าวไกล เป็นการสร้างแนวร่วมที่ດืออย่างหนึ่งเพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับรัฐบาล นี่คือวิธีการต่อสู้ของทางเครือข่ายไทยแพน เพื่อกดรัฐบาลให้ตัดสินใจกำหนดนโยบายตามความต้องการของทางเครือข่ายไทยแพน อันจะเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

4.3. การระดมทรัพยากรจากสมาชิกรของเครือข่ายเดือนกษัตริย์สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

4.3.1 การระดมทรัพยากรด้านเงินทุน

การระดมด้านเงินทุน ในช่วงแรกของการทำงานของสมาชิกภายในเครือข่ายจะใช้ทุนส่วนตัวในการทำงานเรื่องนี้ และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) ซึ่งเปรียบเสมือนกองเลขาของเครือข่ายไทยแพน อีกทั้งยังได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อกดผลักดันนโยบายในครั้งนี้ ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรมหาวิทยาลัย

4.3.2 การระดมทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์

ในช่วงแรกของการทำงานเป็นการใช้งบประมาณของเครือข่ายไทยแพน คือช่วงที่มีการทำงานทางวิชาการรวบรวมข้อมูลหลักฐาน และรวมไปถึงสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการเผยแพร่ และได้รับ

แรงสนับสนุนหลักมาจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) ในส่วนของ งานวิจัย วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การทำงานรณรงค์ในพื้นที่ หรือว่าการสุมเก็บตัวอย่างผักเพื่อตรวจสอบสารพิษตกค้าง และงบที่มาจากโครงการที่ได้รับการสนับสนุนมาในช่วงของการผลักดันให้มีการแบนพาราควอต ช่วงที่สอง ใช้งบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ หลังมีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน และช่วงที่สาม จะใช้ทุนส่วนตัวในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ของสมาชิกภายในเครือข่ายและองค์กรภายนอกกล่าวคือผู้ที่เห็นความสำคัญกับเรื่องนี้แล้วลุกขึ้นมาช่วยผลักดันในบางประเด็น

4.3.3 การระดมทรัพยากรด้านความรู้

การระดมทรัพยากรด้านความรู้ในครั้งนี้ เป็นการระดมของชุดข้อมูลทั้งงานวิจัยและบทความทางวิชาการทั้งภายในและภายนอกประเทศ เน้นไปที่ข้อมูลที่ใหม่และทันสมัย ไม่ใช่ข้อมูลเก่า 10-20 ปี เพราะการผลักดันนโยบายในครั้งนี้เป็นการต่อสู้ด้วยชุดข้อมูลเป็นหลัก ฝ่ายตรงข้ามก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้ด้วยชุดของข้อมูลเช่นกัน การสร้างข้อมูลขึ้นมาใหม่นั้นได้อาศัยสมาชิกที่มีความรู้เฉพาะด้านในการวิจัยเพื่อสร้างข้อมูลที่หน้าเชื่อถือ โดยเฉพาะสมาชิกจากองค์กรมหาวิทยาลัย เรื่องความรู้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะฉะนั้นจะมีเครือข่ายนักวิชาการ ที่ทำงานด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์หลักทั้งการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการในการขับเคลื่อนนโยบาย ถือว่าในการสร้างความตื่นตัวเป็นเป็นเรื่องหลัก ทำให้มีเครือข่ายนักวิชาการที่มาจากทั้งสถาบันการศึกษา มาจากหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวข้อง ดังนั้นทรัพยากรบุคคลจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าความรู้ก็อยู่ที่ตัวคน มันแยกออกจากกันไม่ได้ ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรมหาวิทยาลัย

4.2.4 การระดมทรัพยากรด้านอัตลักษณ์ หรือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีธงหลักเป็นธงเดียวกันคือ ให้สังคมไทยปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ภายใต้ธงนั้นมียุทธศาสตร์ 3-4 ด้านอยู่ด้วย การทำงานของเครือข่ายไทยแพนมาเป็นแนวราบ จะเป็นการปรึกษาหารือตลอดเวลาเพื่อแบ่งงานกันทำ โดยมีแนวคิดเดียวกันคือสร้างสังคมไทยให้ปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้ประเทศไทยบรรลุ (Sustainable Development Goals: SDGs) ทำให้ประชาชนมีความปลอดภัยทางอาหาร และเกษตรกรสามารถจะประกอบอาชีพได้โดยไม่ต้องเสี่ยงกับสารเคมีที่เป็นอันตรายร้ายแรงเกินไป การตกค้างของสารเคมีในอาหารควรจะลดลงจาก 50- 60% เพราะประเทศที่พัฒนาแล้วมีแค่ 3% ถึง 5% ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

4.4 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันนโยบายให้พาราควอต, คลอร์ไพริฟอส, และไกลโฟเซต, เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

4.4.1 ปัญหาและอุปสรรคภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

1) พบปัญหาเรื่องความเหนื่อยล้าจากการทำงานเชิงรุก เพราะเป็นการต่อสู้เรียกร้องที่กินเวลายาวนานถึง 3 ปี เพราะต้องต่อสู้ปัญหาเชิงความรู้และทัศนคติของเกษตรกร ที่ทางเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ต้องทำงานอย่างหนักเพื่อแก้ปัญหา เช่น ต้องไปรื้อถอนมายาคติของสังคมและเกษตรกรที่เชื่อว่า ยาพิษเท่ากับยาคน เรียกสารพิษว่ายา แล้วใช้จินตนาการ แล้วมีความเชื่อว่ามันคือยาจริง ๆ ทั้งที่จริงแล้วมันไม่ใช่ยา สารเคมีเหล่านี้เกิดมาเพื่อฆ่าอย่างเดียว ฆ่าแมลง ฆ่าคน และฆ่าหญ้า แต่ว่าพอติดเรียกว่ายาเขาก็พยายามที่จะเปรียบเทียบให้เห็นภาพ เช่น พาราควอตเท่ากับพาราเซตามอล ซึ่งจะมีมายาคติอันนี้อยู่ หรือเห็นว่าสารเคมีเป็นเรื่องของความทันสมัย เห็นว่าสารเคมีเป็นคำตอบเดียวของการจัดการปัญหา ทั้งโรคและศัตรูพืช อันนี้เป็นกรอบคิดที่แข็งตัวของเกษตรกร ซึ่งไปไม่ได้กับสภาวะของโลกปัจจุบัน เพราะว่าไม่อาจจะเป็นเรื่องของพลังงาน คือสารเคมีมันมาจากพลังงานฟอสซิลที่กำลังจะหมดไป เรื่องสภาวะโลกร้อน เรื่องของสารพิษที่มันตกค้างแล้วทำให้เกิดโรคที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นโรคมะเร็ง หรือว่าโรคอื่น ๆ เบาหวาน ออทิสติก เป็นหมัน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันมาก เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาเหล่านี้ต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก

2) มีประเด็นที่ได้เอียงกันของสมาชิกภายในเครือข่าย เกี่ยวกับตัวสารเคมีที่จะมาใช้ทดแทนว่าสารที่จะเอามาทดแทนนั้นจะเป็นอันตรายมากกว่าสารตัวเดิมหรือไม่ เพราะฉะนั้นก็มีพยายามที่จะหาสารเคมีที่เอามาแทน โดยที่ในแนวคิดนั้นไม่ต้องใช้สารเคมีเพื่อทดแทน โดยใช้วิธีการจัดการด้วยวิธีอื่น เช่น เกษตรอินทรีย์ ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรมหาวิทยาลัย

4.4.2 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับองค์กรภายนอก

1) ปัญหาที่พบเจอคือแรงต้านของบรรษัทข้ามชาติ กลุ่มบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมี และจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการแบน จะเห็นการจัดตั้งที่ชัดเจนของกลุ่มธุรกิจที่ขาดผลประโยชน์ กล่าวคือ ถ้าแบนแล้วกระทบกับธุรกิจ ก็เห็นการตอบโต้โดยข้อมูลวิชาการ การสร้างกระแสสังคมกดดันหน่วยงานของรัฐ และที่สำคัญมีการคุกคามนักวิชาการของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) อีกด้วย อันนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกในเครือข่ายหลายท่านได้พบเจอมา วิธีการต่อสู้

เพื่อตอบโต้ของบรรษัทข้ามชาติ และกลุ่มบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมีเหล่านี้ มีแนวทางของที่คล้ายกันแล้วทำมาทั่วโลก โดยมีประสบการณ์ในการต่อสู้มาทั่วโลก นักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรเมื่อเดือน เมษายน ปี 2567 โดยมีวิธีการก็คือ สร้างองค์กรเกษตรกรขึ้นมา แล้วองค์กรเกษตรกรเหล่านั้นจะแสดงจุดยืนแบบกลาง ๆ ใช้เป็นคำพูดกลาง ๆ มีนักวิชาการที่เขียนบทความสนับสนุน มีองค์กรเกษตรกรที่เรียกร้องว่าจะทำให้ต้นทุนเกษตรกรเกษตรเพิ่มขึ้น เกษตรกรจะต้องลงทุนเพิ่มขึ้น หรือไม่มีปัจจัยการผลิตจะเกิดความเสียหายต่อผลผลิตส่วนร่วม อันนี้คือวิธีการที่บรรษัทข้ามชาติและกลุ่มบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมีทำมาทั่วโลก คือสร้างองค์กรเกษตรกรขึ้นมาเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อสินค้าด้านสารเคมี ซึ่งในประเทศไทยก็มีการกระทำในลักษณะนี้เหมือนกัน เช่น สร้างกลุ่มรักแม่กลอง สร้างสมาคมชาวไร่ร้อยจังหวัด สุพรรณบุรี ขึ้นมาเป็นแกนนำแล้วแสดงตัวเพื่อตอบโต้ว่าการแบนสารเคมีมันจะกระทบการเกษตร ขณะเดียวกันก็มีองค์กรที่เป็นวิชาการด้วย มีองค์กรที่จะรองรับข้าราชการเกษียณที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาตั้งแต่รับราชการอยู่ แล้วสนับสนุนให้คนกลุ่มนี้เคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนธุรกิจสารเคมี เช่น สมาคมวิชาชีพ และข้าราชการกรมวิชาการเกษตรบางคนเกษียณแล้วไปอยู่กับบริษัทเคมี นี้คือปัญหาและอุปสรรค ซึ่งต้องยอมรับว่าสังคมไทยในปัจจุบันมีความเชื่อมโยงความเป็นเพื่อน คนที่ทำธุรกิจสารเคมีกับข้าราชการกรมวิชาการเกษตรที่มีอำนาจควบคุมจัดการสารเคมี บุคคลเหล่านี้คือเพื่อนกัน คือเพื่อนร่วมรุ่นที่เรียนด้วยกัน นี้คือเครือข่ายของการเอาดีในทางชั่ว ทำธุรกิจที่ได้กำไรจากการขายสารเคมีฆาตกร เรียกได้ว่าเป็นเครือข่ายแห่งความชั่ว ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

4.3.3 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับรัฐบาล

1) ปัญหาด้านทัศนคติของรัฐบาล รัฐบาลในขณะนั้นจะมองถึงความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก ถ้าเกษตรกรรู้สึกว่าจะต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ การแบนจะล่าช้าออกไปเป็นการถ่วงเวลาเพื่อประโยชน์บางอย่าง ถ้าออกประกาศให้แบนในทันทีนั้น รัฐบาลอาจจะรู้สึกว่าขาดฐานเสียง ถ้าไปกระทบกับเกษตรกร

2) รัฐบาลไม่มีความจริงจังในการสร้างมาตรการทดแทนหรือมีช่องทางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับระบบเกษตรและอาหารของประเทศ ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายในด้านนี้เป็นเรื่องที่ต้องสู้กันแบบหนักหน่วง เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้ตั้งเป้าหมายไว้กล่าวคือ ประเทศไทยอาหารต้องปลอดภัย เกษตรกรอยู่ดีกินดี โดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมีมากเกินไป

3) เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) พบว่ารัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารพึงประชาชนน้อยกว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง

4) รัฐบาลเป็นกับเรื่องการแบน 3 สารเคมีนี้เป็นอะไรที่ไว้ใจไม่ได้ เชื่อมมันร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ อย่างกรณีเรื่องสารเคมีเหล่านี้เป็นที่แน่ชัดเลยว่า รัฐมนตรี สุริยะะ จึงรุ่งเรืองกิจ ในฐานะประธานคณะกรรมการวัตถุอันตราย และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งนั่งหัวโต๊ะเรื่องนี้ ได้ประเมินกระแสว่าสังคมเอาฝ่ายไหน อีกทั้งภาครัฐในช่วงโม่งนั้น นำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เห็นด้วยที่จะต้องแบนสารเคมีเหล่านี้กับทางเครือข่ายไทยแพน เพราะฉะนั้นอิทธิทธิกรรมต่าง ๆ ที่เป็กรรรมการวัตถุอันตรายโดยตำแหน่ง ก็ต้องเห็นด้วยกับทิศทางของรัฐมนตรีซึ่งเป็นทิศทางเดียวกับเครือข่ายไทยแพน ว่าให้แบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ เพราะฉะนั้นผลการตัดสินใจของกรรรมการวัตถุอันตรายที่ออกมาแบบนี้ เพราะว่ากระแสสังคมได้มีฉันทามติระดับหนึ่งแล้วจากการเคลื่อนไหวของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) แล้วว่าให้แบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ ดังนั้นการตัดสินใจของฝ่ายการเมืองจึงอยู่ที่แรงกดดันจากสังคม ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ประกอบด้วย (1) เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันนโยบายให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 (2) เพื่อศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) และระหว่างเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับองค์กรเครือข่ายภายนอก ในการผลักดันนโยบายให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 (3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันนโยบายให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 บทบาทในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) บทบาทเด่นด้านการเจรจาต่อรอง การในผลักดันนโยบาย ได้มีการเชิญชวนองค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งเครือข่ายเกษตรทางเลือก กลุ่ม NGOs มาปรึกษาหารือเพื่อหาแนวแก้ปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งทำให้เกิดเป็นเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ขึ้นมา ซึ่งเครือข่ายไทยแพนเป็นเครือข่ายที่มีส่วนผสมที่น่าสนใจ โดยช่วงแรกจะเป็นความร่วมมือหลัก ๆ กับ 3 ภาคส่วน ส่วนที่หนึ่ง เป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืนหรือด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนที่สองจะเป็นหน่วยงานภาควิชาการที่มีการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของผลกระทบทางสุขภาพที่มาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วนที่ 3 จะเป็นเครือข่ายที่มีการทำงานเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค การดำเนินงานก็จะเป็นลักษณะของความร่วมมือ ซึ่งเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน โดยมีโครงสร้างเครือข่ายเป็นแนวราบ กล่าวคือ เกาะกันเป็นเครือข่าย ที่มุ่งเน้นทำงานในประเด็นเดียวกัน โดยมีเป้าหมายหลักคืออยากให้สังคมไทยมันปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

สังคมไทยในที่นี้หมายถึง ทั้งประชาชนและสิ่งแวดล้อม คำว่าปลอดภัยไม่ได้หมายความว่าปลอดภัยไปเลย ให้มีการใช้สารเคมีได้แต่จะต้องปลอดภัย ดังนั้นสิ่งที่ทางเครือข่ายไทยแพนทำอยู่ตลอดเวลา คือ (1) พัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง (2) ทำงานเกี่ยวกับการเฝ้าระวัง เช่น ความไม่ปลอดภัยทางอาหาร โดยการไปตรวจผัก ผลไม้ ที่จำหน่ายในท้องตลาดหรือในห้างสรรพสินค้าว่ามีสารพิษตกค้างหรือไม่ รวมไปถึงการทำงานร่วมกับองค์กรทางด้านสาธารณสุขที่มีการตรวจสอบสารเคมีในเลือดบ้าง ของประชาชน ของพระสงฆ์ และอื่น ๆ (3) การขับเคลื่อนนโยบาย ซึ่งในการขับเคลื่อนนโยบายได้ทำงานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ เรียกว่า ยุทธศาสตร์ ซึ่งยุทธศาสตร์นี้ได้ดำเนินงานมาตลอด 12 ปี พบเจอทั้งความสำเร็จระหว่างทางและอุปสรรคระหว่างทาง ซึ่งในแต่ละส่วนจะมีเข้มข้นของเนื้อหาไม่เท่ากัน

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีการทำงานติดตามปัญหาเรื่องสารเคมีมาอย่างยาวนาน ทำให้รู้ว่าในพื้นที่ทางการเกษตรหรือว่าแรงงานรับจ้างได้รับผลกระทบจากสารเคมีจำนวนมาก ทางเครือข่ายไทยแพน ได้เริ่มศึกษาข้อมูลตั้งแต่ช่วงปี 2557 สำหรับพาราควอต แล้วก็ใช้เวลาในการบ่มเพาะข้อมูลแล้วก็สื่อสารเป็นระยะ ซึ่งเปิดโอกาสให้ฝั่งบริษัทผู้ค้าได้ศึกษาเหมือนกัน จนกระทั่งปี 2559 สิ่งที่ทำมาควบคู่กันมาด้วยก็คือ การตรวจผักและผลไม้ พบว่าเกินครึ่งหนึ่งของผักผลไม้มีสารพิษตกค้างเกินค่ามาตรฐาน ในขณะที่ข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขอยู่ประมาณ ไม่เกิน 10% ประจวบกับหน้าต่างทางนโยบายเปิดขึ้น ส่งผลให้รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้นได้เรียกเครือข่ายไทยแพนเข้าไปให้ข้อมูลเพิ่มเติม จึงได้อธิบายความแตกต่างของข้อมูล ของการเก็บข้อมูล การใช้แล็บในการวิเคราะห์ตัวอย่างต่าง ๆ จึงเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้นำเสนอเรื่องราวสารเคมีที่มีอันตรายร้ายแรงซึ่งหมายถึงพาราควอต คลอโรไพริฟอส และไกลโฟเซต และได้เสนอให้แบนสาร 3 ชนิดนี้ ส่งผลให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วมีภาคประชาชนก็คือเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้ลงความเห็นร่วมกัน เกิดเป็นวาระนโยบายเสนอให้มีการแบน พาราควอต คลอโรไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 กับทางรัฐบาลในขณะนั้น เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้มีการดึงเอาทรัพยากรด้านงานวิชาการมาต่อตรงกับรัฐบาลในขณะนั้นเพื่อขับเคลื่อนนโยบายนี้ให้ไปสู่เป้าหมายจนเป็นผลสำเร็จในที่สุด

5.1.2 วิธีการระดมทรัพยากรในการผลักดันให้ พาราควอต คลอโรไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4

วิธีการระดมทรัพยากร มีการระดมทรัพยากรด้านเงินทุน ได้รับเงินจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)

การระดมทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ ช่วงที่หนึ่ง ได้รับแรงสนับสนุนหลักมาจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) ในส่วนของงานวิจัย วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การทำงานรณรงค์ในพื้นที่ หรือ การสุ่มเก็บตัวอย่างผักเพื่อตรวจสอบสารพิษตกค้าง ในส่วนนี้เป็นงบประมาณที่มาจากโครงการที่ได้รับการสนับสนุนมาในช่วงของการแบนพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ช่วงที่ 2 ใช้งบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ หลังมีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน ช่วงที่ 3 เป็นการให้ทุนส่วนตัวของสมาชิกภายในเครือข่ายในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ที่เห็นความสำคัญกับเรื่องนี้แล้วลุกขึ้นมาผลักดันเรื่องการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ การระดมทรัพยากรด้านความรู้ ทรัพยากรบุคคลเท่ากับทรัพยากรด้านความรู้ เพราะความรู้มาจากบุคคล ทรัพยากรด้านความรู้นี้ได้มีการระดมจากทุกองค์กรที่เป็นภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะผลการวิจัยจากห้องแล็บทั้งในและต่างประเทศ บทความทางวิชาการ ซึ่งสมาชิกภายในเครือข่ายล้วนแต่เป็นนักวิชาที่มีความรู้ความสามารถ ที่มาจากองค์กรภาครัฐ องค์กรมหาวิทยาลัย และผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร โดยมุ่งเน้นไปที่ประเภทของข้อมูลที่จะเอามาใช้ให้ครบถ้วนทุกประเด็น โดยเฉพาะการวิจัยที่ศึกษาไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกายของคนที่มีการสัมผัสสัมผัสสารเคมี 3 ชนิดนี้ ซึ่งอันนี้เป็นข้อมูลสำคัญที่พลิกโฉมของการมองสารเคมี 3 ชนิดนี้ เพื่อยืนยันว่ามีผลต่อสุขภาพในระยะยาวได้จริง การระดมทรัพยากรด้านด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะความมีอัตลักษณ์ หรือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของสมาชิกภายในเครือข่ายไทยแพน มีธงหลักธงทางนโยบายเดียวกัน เพราะเป้าหมายคือ เพื่อให้สังคมไทยปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทุกการเคลื่อนไหวมีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน มีการปรึกษาหารือคุยกันแบ่งงานกันทำ ซึ่งทุกคนที่มาช่วยในเครือข่ายนี้มีแนวความคิดตรงกัน โดยเฉพาะสร้างสังคมไทยให้ปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้ประเทศไทยจะบรรลุ (Sustainable Development Goals: SDGs)

5.1.3 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้พบเจอแรงต้านจากกลุ่มผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ ได้เห็นการตอบโต้ที่ชัดเจนจากบรรษัทต่างประเทศและกลุ่มบริษัทที่มีธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมีเหล่านี้ที่เสียผลประโยชน์ และตอบโต้ด้วยข้อมูลทางวิชาการ การสร้างกระแสสังคม การกดดันหน่วยงานของรัฐ และมีการคุกคามนักวิชาการของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ซึ่งมีวิธีการตอบโต้ที่คล้ายกันกับที่เคยทำมาทั่วโลก และมีประสบการณ์ในการต่อสู้ทั่วโลก และปัญหาที่พบเจอเป็นปัญหาด้านทัศนคติของรัฐบาล รัฐบาลในขณะนั้นจะมองถึงความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก ถ้าเกษตรกรรู้สึกว่าจะต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ การแบนจะล่าช้าออกไป เป็นการถ่วงเวลาเพื่อประโยชน์บางอย่าง ถ้าประกาศแบนเลย

รัฐบาลอาจจะรู้สึกว่าคุณขาดฐานเสียง ถ้าไปกระทบกับเกษตรกร รัฐบาลไม่มีความจริงจังในการสร้างมาตรการทดแทน หรือ มีช่องทางนโยบายที่ชัดเจนด้านความปลอดภัยเกี่ยวกับระบบเกษตรและอาหารของประเทศ ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายในด้านนี้เป็นเรื่องที่ต้องสู้กันแบบหนักหน่วง

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้พบความสอดคล้องประเด็นในการศึกษานี้นำมาอภิปรายตามหลักแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.2.1 บทบาทในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเจรจาต่อรองเพื่อผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ในช่วงแรกของการดำเนินงาน ความร่วมมือจะเน้นไปที่ 3 ภาคส่วนหลัก ๆ คือ ภาคส่วนที่หนึ่ง คือเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มุ่งเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมเกษตรกรมัยยั่งยืนและด้านสิ่งแวดล้อม ภาคส่วนนี้มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลและการสร้างความตระหนักให้กับเกษตรกรเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ภาคส่วนที่สองคือ หน่วยงานภาควิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หน่วยงานในภาคส่วนนี้มีบทบาทในการสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนการพัฒนา นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชอย่างยั่งยืน ภาคส่วนที่สามคือเครือข่ายที่มุ่งเน้นการคุ้มครองผู้บริโภค ภาคส่วนนี้มีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลและการสร้างความตระหนักให้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การดำเนินงานของเครือข่ายในภาคส่วนนี้จะเน้นไปที่การร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการปรับปรุงนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย เริ่มต้นดำเนินการในปี 2555 และยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยมีโครงสร้างเครือข่ายเป็นแนวราบ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มุ่งเน้นการทำงานในประเด็นเดียวกัน ซึ่งเป้าหมายหลักคือการสร้างสังคมไทยที่ปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นสิ่งที่ทางเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ทำอยู่ตลอดเวลา คือ (1) พัฒนาความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง (2) ดำเนินการเฝ้าระวัง เช่น ตรวจสอบความปลอดภัยทางอาหารของผักและผลไม้ที่จำหน่ายในตลาดหรือห้างสรรพสินค้าว่ามีสารพิษตกค้างหรือไม่ รวมถึงการทำงาน

ร่วมกับองค์กรทางด้านสาธารณสุขที่มีการตรวจสอบสารเคมีในเลือดของประชาชน พระสงฆ์ และผู้อื่น ๆ (3) สนับสนุนนโยบาย ซึ่งเราได้ดำเนินการนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ซึ่งเรียกว่ายุทธศาสตร์ ได้ดำเนินการยุทธศาสตร์นี้มาเป็นเวลาร่วม 12 ปี

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีการทำงานติดตามปัญหาเรื่องสารเคมีมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งปี 2559 สิ่งที่ทำมาควบคู่กันมาด้วยคือ การตรวจผักและผลไม้ พบว่าเกินครึ่งหนึ่งของผักผลไม้มีสารพิษตกค้างเกินค่ามาตรฐาน ในขณะที่ข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขอยู่ประมาณไม่เกิน 10% ประจวบกับหน้าต่างทางนโยบายเปิดขึ้น ส่งผลให้รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้นได้เรียกเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เข้าไปให้ข้อมูลเพิ่มเติม จึงได้อธิบายความแตกต่างของข้อมูล ของการเก็บข้อมูล การใช้แล็บในการวิเคราะห์ตัวอย่างต่าง ๆ จึงเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้นำเสนอเรื่องราวสารเคมีที่มีอันตรายร้ายแรงซึ่งหมายรวมถึงพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต และได้เสนอให้แบนสาร 3 ชนิดนี้ ส่งผลให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภาคประชาชนคือเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้ลงความเห็นร่วมกัน เกิดเป็นวาระนโยบายเสนอให้มีการแบน พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 กับทางรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนกกาญจน์ พันธุ์เดิมวงศ์ (2559) ที่ได้ศึกษา กระบวนการและการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านที่อยู่อาศัยของเครือข่ายสลัมสี่ภาค พบว่า กระบวนการในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะของเครือข่ายสลัมสี่ภาค มีแนวทางดังนี้ 1) รวมกลุ่มเพื่อต่อรองเชิงนโยบาย คือ การประสานชุมชนต่างๆ ของเครือข่ายสลัมสี่ภาคเพื่อเปิดการเจรจาต่อรองทางนโยบายกับฝ่ายการเมือง หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีรูปแบบที่สำคัญ คือ ใช้การรวมตัวกัน จัดการประชุม เติมนโยบาย ยื่นข้อเรียกร้อง เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหา โดยมีข้อเสนอคือ จัดตั้งเป็นคณะทำงานขึ้นมาร่วมกันระหว่างตัวแทนเครือข่ายภาคีรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการติดตามและให้มีการแก้ไขปัญหา 2) การทำโครงการบูรณาการเพื่อเสนอแนวทางเลือกใหม่ให้รัฐ เครือข่ายสลัมสี่ภาคควรมีการวางโครงการที่เน้นไปที่การสร้างแนวทางเลือกใหม่ให้กับรัฐ เพื่อให้มีการพัฒนานโยบายสาธารณะที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน 3) การสร้างพื้นที่ทางสาธารณะ 4) เข้าร่วมกับขบวนการภาคประชาชนรณรงค์ในประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายสาธารณะที่สำคัญ

การทำงานของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใช้หลักยุทธศาสตร์ 3 เหลี่ยมเขี่ยอนูเขาของ ศ.น.พ.ประเวศ วะสี ที่ให้ความสำคัญกับการรู้จริง แล้วเอาความรู้จริงนั้น

ไปขับเคลื่อนทางสังคม แล้วก็เอาไปเชื่อมโยงกับภาคนโยบาย การสร้างความรู้จริงก็จะเห็นได้ว่าการใช้บทความทางวิชาการจากหลายหลายองค์กร ทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรมหาวิทยาลัย และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่จะร่วมแชร์ข้อมูลของตัวเอง รวมทั้งได้เกิดฝ่ายสนับสนุนเครือข่ายรอบนอกที่จะร่วมกันแชร์ข้อมูล รวมทั้งหน่วยงานที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้งเครือข่ายภาคประชาชนที่เขามีประสบการณ์ตรงกับข้อมูลในพื้นที่ ได้นำข้อมูลมาร่วมแลกเปลี่ยนด้วย อีกทั้งมีการประชุมวิชาการประจำปี ซึ่งเป็นเวทีที่จะทำให้ทุกฝ่ายเอาข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกัน รวมทั้งในเวทีนั้นก็จะมีการเชิญผู้ที่มีความรู้มาร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลด้วย หลักสูตรศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา มุ่งเน้นไปที่การจัดการด้านความรู้เพื่อเคลื่อนสิ่งยาก โดยการจัดการให้มีการสร้างความรู้และจัดการให้มีการเรียนรู้ร่วมกันที่เรียกว่า "การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ" ในการนี้ก็มี "หน่วยจัดการความรู้ที่เป็นอิสระ" ที่จัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวขึ้น โดยที่ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝงของใครนอกจากผลประโยชน์ของส่วนรวมเท่านั้น และเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้มีการกดดันรัฐบาลในขณะนั้นในทุกช่วงเวลา โดยใช้วิถียุทธการป่าล้อมเมือง เป็นการต่อสู้ที่กันยาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ.2560 ในเรื่องของวิชาการ เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความรู้ โดยมีการจัดเวทีวิชาการประจำปีเพื่อให้นักวิจัยในพื้นที่ได้มาแสดงผลงานและเรียนรู้จากกันและกัน ส่งผลให้ภาควิชาการเริ่มแข็งแรงแงออยู่ตัว จึงทำให้ภาคประชาสังคมเคลื่อนไปกดดันให้รัฐบาลตัดสินใจแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ โดยการเคลื่อนผ่านภาพกว้างในสังคมและการสื่อสารกับคณะกรรมการวัตถุอันตราย ซึ่งคณะกรรมการวัตถุอันตรายมีอำนาจในการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้

ประเด็นการผลักดันนักวิชาการจากเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้รวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาตีแผ่ให้กับสังคมได้รับรู้ สร้างข้อมูลและทำงานเกี่ยวกับข้อมูลที่ศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลผลกระทบทั้งหลายรวมทั้งวิธีแนวปฏิบัติในต่างประเทศด้วยและประสบการณ์เหล่านี้ได้นำมาตีแผ่ในสังคม เพื่อให้สังคมรับรู้ถึงความอันตรายร้ายแรงของสารเคมีเหล่านี้ ขณะเดียวกันก็สร้างแนวร่วมกับทุกฝ่าย ทั้งนักวิชาการ ทั้งพรรคการเมืองที่เป็นพรรคฝ่ายค้านและพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล ซึ่งเป็นการสร้างแนวร่วมก่อนที่จะยื่นหนังสือกับรัฐบาลและรัฐมนตรีเพื่อให้ดำเนินการตามคำร้องเรียกร้อง โดยการรวบรวมข้อมูลแล้วก็เอาข้อมูลมาสื่อสารกับสังคม แล้วยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือกันในรูปแบบของแนวร่วมหลากหลายรูปแบบ รวมถึงมีตัวแทนจากพรรคการเมืองที่นั่งอยู่ในสภาที่เห็นด้วยและยื่นหยัดในเรื่องนี้ ซึ่งสนับสนุนผลักดันให้มีการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ ผลจากการสนับสนุนนี้ทำให้กระทรวงอุตสาหกรรมออกประกาศเรื่อง "บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย" (ฉบับที่ 6)

ซึ่งกำหนดให้พาราควอตและคลอร์ไพริฟอสเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 และห้ามให้มีการผลิต นำเข้า ส่งออก นำผ่านหรือมีไว้ในครอบครอง ประกาศนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน ปี 2563 เป็นต้นไป นอกจากนี้ยังมีการจำกัดการใช้ไกลโฟเซตอีกด้วย

5.2.2 แนวทางการระดมทรัพยากรในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

แนวทางการระดมทรัพยากรของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในช่วงแรก ได้รับแรงสนับสนุนหลักมาจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) ในส่วนของงานวิจัย วัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ การทำงานรณรงค์ในพื้นที่ หรือ การสุ่มเก็บตัวอย่างผักเพื่อตรวจสอบสารพิษตกค้าง ในส่วนนี้เป็นงบที่มาจากโครงการที่ได้รับการสนับสนุนมาในช่วงของการแบน พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต และมีการใช้งบประมาณเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในช่วงแรกเช่นกัน คือช่วงที่มีการทำงานทางวิชาการรวบรวมข้อมูลหลักฐานจะเป็นงาน รวมไปถึง สื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการเผยแพร่ ช่วงที่สอง ใช้งบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ หลังมีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน ช่วงที่สาม เป็นการให้ทุนส่วนตัวของสมาชิกภายใน และภายนอกเครือข่าย ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

การระดมทรัพยากรของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) จะมุ่งเน้นไปที่ทรัพยากรด้านความรู้จากนักวิชาการที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายเพราะความรู้มาจากบุคคล โดยเฉพาะผลการวิจัยจากห้องแล็บทั้งในประเทศและต่างประเทศ บทความทางวิชาการ ซึ่งสมาชิกภายในเครือข่ายล้วนแต่เป็นนักวิชาที่มีความรู้ความสามารถ ที่มาจากองค์กรภาครัฐ องค์กร มหาวิทยาลัย และผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาพรรค จันทรรัตน์ (2563) ได้ศึกษาบทบาทของขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายสาธารณะ ศึกษากรณีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า พบว่า บทบาทที่สำคัญของ ขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า คือ บทบาทด้านองค์ความรู้ กล่าวคือ ขบวนการแพทย์ชนบท เป็นผู้สังสมองค์ความรู้ผ่านโครงการวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ โครงการชุมชนหาญ โครงการอยุธยา และโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสหภาพยุโรป กลายเป็นรากฐานของการผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ดังนั้นชุดข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่ถูกนำมาสนับสนุนว่า พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต มีอันตรายต่อสุขภาพจริง และไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้อีกต่อไป เพราะฉะนั้นมุ่งเน้นไปที่ประเภทของข้อมูลที่จะนำมาใช้ให้ครบถ้วนทุกประเด็น เน้นความน่าเชื่อถือของข้อมูลซึ่งต้องเป็นข้อมูลจากการวิจัย ที่มี

การออกแบบอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความทันสมัย สอดคล้องกับแนวคิด Edwards และ McCarthy ระบุว่าองค์การเคลื่อนไหวทางสังคม ต้องมีทรัพยากร 5 ประเภท มีดังนี้ 1) คุณธรรม ความสามัคคี ความชอบธรรม การเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและ 2) วัฒนธรรม วิธีการทำงานเฉพาะให้สำเร็จ เช่น การจัดกิจกรรมประท้วง การจัดงานแถลงข่าว การจัดการประชุม การจัดตั้งองค์กร 3) องค์กรทางสังคม การรวมกลุ่มกัน เพื่อเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตัวอย่าง ได้แก่ การแจกใบปลิว การจัดประชุมชุมชน และการรับสมัครอาสาสมัคร 4) วัสดุ รวมทุนทางการเงิน และทางกายภาพ เช่น พื้นที่สำนักงาน เงิน อุปกรณ์และวัสดุสิ้นเปลือง 5) มนุษย์ บุคคลที่มีประสบการณ์ ทักษะ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทรัพยากรที่เด่นชัดอีกอย่างหนึ่งของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) คือ ทรัพยากรด้านคุณธรรม ด้านอัตลักษณ์ หรือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพราะมีธงหลักธงงานนโยบายเดียวกัน คือ เพื่อให้สังคมไทยปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้ประเทศไทยจะบรรลุ (Sustainable Development Goals: SDGs) และเรื่องสารเคมีที่มีอันตรายร้ายแรง ทำให้ประชาชนคนไทยทุกภาคส่วนมีความปลอดภัยทางอาหาร ทำให้เกษตรกรสามารถจะประกอบอาชีพได้โดยไม่ต้องเสี่ยงกับสารเคมีที่เป็นอันตรายร้ายแรงเกินไป ทุกคนที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีจุดยืนคือผลประโยชน์ของปวงชนและผลประโยชน์ของส่วนรวมเท่านั้น เพราะฉะนั้นจุดแข็งของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) คือการยึดมั่นอยู่กับผลประโยชน์ของปวงชน

5.2.3 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันนโยบายให้พาราควอต, คลอร์ไพริฟอส, และไกลโฟเซต, เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

พบปัญหาจากองค์กรภายนอกที่เป็นข้อขัดขวาง พบแรงต้านจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ เห็นการตอบโต้ที่ชัดเจนของบรรษัทข้ามชาติ และกลุ่มบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมีเหล่านี้ ที่ขาดผลประโยชน์ กล่าวคือถ้าแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้แล้วกระทบกับธุรกิจ ก็เห็นการตอบโต้โดยข้อมูลวิชาการ การสร้างกระแสสังคม มีการกดดันหน่วยงานของรัฐ และที่สำคัญมีการคุกคามนักวิชาการของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ซึ่งมีวิธีการตอบโต้เหล่านี้ทำมาแล้วทั่วโลก กลุ่มบรรษัทข้ามชาติและกลุ่มบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมีเหล่านี้ มีประสบการณ์ในการต่อสู้มาทั่วโลก โดยมีวิธีการคือ สร้างองค์กรเกษตรกรขึ้นมา แล้วให้องค์กรเกษตรกรเหล่านั้นจะแสดงจุดยืนแบบกลาง ๆ มีนักวิชาการที่เขียนบทความสนับสนุน มีองค์กรเกษตรกรที่เรียกร้องว่าจะทำให้ต้นทุนเกษตรกรเกษตรเพิ่มขึ้น เกษตรกรจะต้องลงทุนเพิ่มขึ้นหรือไม่ปัจจัยการผลิตจะเกิดความเสียหายต่อผลผลิตส่วนร่วม สร้างเครือข่ายภาค

ประชาชนที่ขึ้นมาเคลื่อนไหวต่อต้านกลุ่มที่ไปผลักดันให้แบนสินค้าของเขา ในประเทศไทยก็ใช้วิธีการแบบนี้เหมือนกัน เช่น สร้างกลุ่มรักแม่กลอง สมาคมชาวไร่อ้อยจังหวัดสุพรรณบุรี ขึ้นมาเป็นแกนนำแล้วก็แสดงตัวเพื่อตอบโต้ว่าการแบนสารเคมีจะกระทบการเกษตร ขณะเดียวกันก็มีองค์กรที่จะรองรับข้าราชการเกษียณที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาตั้งแต่รับราชการอยู่ แล้วคนกลุ่มนี้ก็จะเคลื่อนไหวสนับสนุนธุรกิจสารเคมีและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้สารเคมี

ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเดือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับรัฐบาลพบว่าทัศนคติของรัฐบาลที่มองถึงความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก เพราะเกษตรกรบางกลุ่มยังต้องการใช้สารเคมีอยู่ ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการแบนสารเคมีที่อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การถ่วงเวลานี้ อาจทำเพื่อประโยชน์บางอย่างที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของสังคม นอกจากนี้รัฐบาลยังไม่มีมาตรการทดแทนที่ชัดเจนหรือธงงานนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับความปลอดภัยของระบบเกษตรและอาหารของประเทศ สิ่งนี้ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายในด้านนี้เป็นเรื่องที่ต้องสู้กันอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตามความสำคัญของเครือข่ายเดือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ยังคงอยู่ และควรได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลตามที่ได้เสนอแนวนโยบายไป ในการสร้างมาตรการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการควบคุมการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช และในการสร้างระบบเกษตรและอาหารที่ปลอดภัยสำหรับประชาชนคนไทยและทั่วโลกเพราะมีการส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สร้างความสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมือง เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดนโยบายในปัจจุบัน เพราะมันเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่สำคัญ และการออกกฎหมายตามกระบวนการทางนิติบัญญัติ การกำหนดนโยบายเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สะท้อนถึงการแข่งขันและการต่อสู้ระหว่างสถาบันและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มีอำนาจและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบาย อำนาจทางการเมืองเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการกำหนดนโยบาย เพราะผู้มีอำนาจทางการเมืองมีอิทธิพลเหนือ และสามารถผลักดันให้นโยบายเป็นไปตามความต้องการของตนเอง หรือสามารถยับยั้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้อื่นที่ไม่เห็นด้วยและประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ

2. ผลักดันนโยบายด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแบนสารเคมีที่มีอันตรายร้ายแรงอย่างถาวร โดยเฉพาะในการป้องกันการถอนแบนสารเคมีที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค โดยเฉพาะเกษตรกรและประชาชนที่บริโภคผักและผลไม้ การมีนโยบายด้านกฎหมายที่เข้มงวดในเรื่องนี้จะช่วยให้สังคมมีความมั่นใจในคุณภาพของอาหารที่บริโภคและลดปัญหาสุขภาพที่อาจ

เกิดขึ้นจากสารเคมีที่อันตรายได้เป็นอย่างมาก ดังนั้น การสนับสนุนนโยบายด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแบนสารเคมีที่อันตรายร้ายแรงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาในทุกมิติและตั้งใจในการดำเนินการอย่างเคร่งครัดในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การใช้เทคโนโลยีข่าวสาร (IT) เพื่อสื่อสารและแบ่งปันข้อมูลให้กับสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้คนได้รับรู้ข่าวสารที่หลากหลายและมีคุณภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบทความวิชาการหรือผลงานวิจัยที่มีความสำคัญ การใช้ (IT) ในการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่สามารถเผยแพร่ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผ่านทางเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ

2. ส่งเสริมให้สมาชิกภายในเครือข่ายทำงานเชิงรุกบนสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดกระแสน้ำการรับรู้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ทุกอาชีพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรให้ความสำคัญกับการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) โดยเฉพาะในเรื่องการผลักดันให้มีการแบนสารเคมีที่มีความอันตรายสูง นอกจากนี้ยังควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทที่สำคัญในการผลักดันนโยบายความปลอดภัยทางอาหารและภาคการเกษตร ในฐานะแสดงทางการเมือง ด้วยความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเหล่านี้จะช่วยสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการพัฒนานโยบายด้านความปลอดภัยในการใช้สารเคมีในการเกษตรและอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในวงการเกษตรและอาหารในประเทศไทยและทั่วโลก

บรรณานุกรม

Bernard Crick. (1964). อำนาจทางการเมือง.

Edwards และ McCarthy. (1980). การระดมทรัพยากร. สืบค้นจาก

http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/Teerasak_Sangdit/fulltext.pdf

Jantawan. (2016). นโยบายสาธารณะ การบริหารและการจัดการภาครัฐ (Public Policy: Government Administration and Management). สืบค้นจาก

<https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/>

Robert A. Dahl อ้างใน ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). การเมือง.

Thaireform. (2560). เปิดตัวเลข 3 ปี ย้อนหลัง นำเข้าสารเคมีอันตราย พบ 'ไกลโฟเซต' สูงสุด มูลค่ารวม 1 หมื่นล้านบาท. <https://www.isranews.org/content-page/item/59676-paraquat.html>

กึ่งกาญจน์ สำนวนเย็น. (2554). ความพร้อมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม สืบค้นจาก

https://medias.lib.ubu.ac.th/medias/pdf/fulltext1/ethesis/Worawan_Tha/chapter2.pdf

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช. (2559). ไทยแพนเปิดเผยผลตรวจผักผลไม้ไม่มีสารพิษตกค้างเกินมาตรฐานมากเกินครึ่ง. <https://thaipan.org/action/540>

จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). บทบาทในอุดมคติ บทบาทที่รับรู้ และบทบาทที่เป็นจริง.

สืบค้นจาก <https://www.thaiscience.info/journals/Article/NUJ/10440946.pdf>

เจริญวงศ์ศักดิ์, เ. (2543). การจัดการเครือข่ายทางสังคม สืบค้นจาก

<https://hs.kku.ac.th/ichuso/2018/ICHUSO-097.pdf>

ชนกาญจน์ พันธุ์เดิมวงศ์. (2559). กระบวนการและการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบาย

สาธารณะด้านที่อยู่อาศัยของเครือข่ายสลัมสี่ภาค. วารสารวิจัยสังคม, 39(1), 74-75.

ณัฐวุฒิ จินารัตน์. (2554). กระบวนการผลักดันนโยบายสาธารณะ : ศึกษากรณี ร่างพระราชบัญญัติ

ป่าชุมชน พ.ศ. 2550. วารสารการจัดการป่าไม้, 5(9), 10.

ติน ปรัชญพฤกษ์. (2538). แนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทการทำงาน.

ตุ้ แสนฤทธิ์. (2558). ปฏิวัติเขียว ยุคสมัยที่ หอนอน นก หนู แมลง เริ่มวิวัฒนาการ ฉลาดกว่ามนุษย์.

<http://www.raiporjai.com/pesticides.php?no=23&pg=1>

นฤมล นิราทร. (2543). ความหมายของการสร้างเครือข่าย (Networking).

บัญชีรายชื่อวัตถุดิบทราย พ.ศ. 2563. (2563). พระราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 137 ตอนพิเศษ 117ง,น. 56).

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. สืบค้นจาก <https://kpi-lib.com/library/books/kpibook-13536/>

ประเวศ วะสี. (2550). หลักยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา. สืบค้นจาก <https://www.oknation.net/post/detail/634d0a92085753d05a784ab3>

พรสวรรค์ จันทรัตน์. (2563). บทบาทของขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายสาธารณะศึกษากรณีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(1), 75.

พระครูปลัดประวิทย์ ธรรมโม, วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี, พระครูใบฎีกาศักดิ์ดีดิ้นย สมนุติจิตโต, วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ, สันตญา สดประเสริฐ, และ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี. (2564). การกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐบาลไทย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(3), 32.

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2547). รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่าย. สืบค้นจาก <https://motofin.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/02/>

พัทยา สายหนู. (2530). บทบาทการทำงานขององค์กร.

รงค์ บุญสวยขวัญ. (2560). การเมืองของนโยบาย (*Politics of Policy*). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร ปีที่ 8 ฉบับที่ 1.

สงฆ์ พันโนทัย. (2511). การเมือง การปกครอง

สนธยา พลศรี. (2550). ความหมายของเครือข่าย. <https://hs.kku.ac.th/ichuso/2018/ICHUSO-097.pdf>

สันตญา เคนาภูมิ. (2561). กระบวนการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะภายใต้กรอบแนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 สืบค้นจาก

http://www.ppmic.ru.ac.th/journals/1567228640_%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B2%20%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4.pdf

สำนักงานหลักประกันสุขภาพ. (2563). สปสช. คำนวณห้ำมไข้ 3 สาระเคมีการเกษตรเผยผู้ป่วยพิษสารเคมี 5 ปี รวมกว่า 1.5 หมื่นคน,. สืบค้นจาก <https://www.nhso.go.th/news/2877>

สุพจน์ ผลชวนปัญญา. (2519).

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2549). ความเหมาะสมของนโยบายด้านการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อการสร้าง
งานสร้างอาชีพ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. สืบค้นจาก

https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5803011195_5084_4912.pdf

สุรางค์ จันทน์หอม. (2529). การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังในบทบาทมากเกินไป

ความคุมเครือในบทบาท ความขัดแย้งในบทบาทและความเครียดในการทำงาน. สืบค้นจาก

http://www.ba-abstract.ru.ac.th/AbstractPdf/2562-5-12_1603787118.pdf

สุวรรณมงคล, ป. (2554). การเมืองท้องถิ่น การเมืองของใคร โดยใคร และเพื่อใคร สืบค้นจาก

<http://www.thapra.lib.su.ac.th/cover/pdf/content256.pdf>

เสรี พงศ์พิศ. (2548a). การสร้างเครือข่ายทางสังคม สืบค้นจาก

<https://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2556/b182067.pdf>

เสรี พงศ์พิศ. (2548b). การสร้างเครือข่ายทางสังคม. สืบค้นจาก

<https://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2556/b182067.pdf>

อมรรัตน์ เรืองสกุล. (2551). บทบาทในสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ สืบค้น

จาก <http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3554/1/RMUTT-161618.pdf>

อุทัย หิรัญโต. (2530). บทบาทครูสังคมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง.

ประวัติผู้เขียน

